

Sambandet mellan inkomst och skolresultat

– en jämförelse mellan Karlskoga kommun,
Örebro län och riket

Innehåll

Innehåll	2
Sammanfattning	3
Förord	4
Inledning	5
Bakgrund och kontext	5
Betydelsen av skolresultat	5
Problematiken i Örebro län och Karlskoga kommun	5
Sambandet mellan socioekonomi och skolresultat – med fokus på inkomstens påverkan	5
Syfte och frågor	6
Avgränsningar	6
Målgrupp	6
Metod	7
Resultat	8
Samvariationen mellan inkomst och skolresultat	8
Föräldrars förvärvsinkomst och skolresultat	8
Disponibel hushållsinkomst per levnadsnivå och skolresultat	9
Fördjupning: gränsen för skälig levnadsstandard, födda utomlands och skolresultat	11
Kompletterande analyser	15
Samvariationen mellan förvärvsinkomst och utbildningsnivå	15
Samvariationen mellan föräldrars utbildningsnivå och skolresultat	16
Inkomstens påverkansgrad på skolresultat	18
Jämförelse mellan län	19
Jämförelse mellan kommuner inom Länet	20
Diskussion och slutsatser	21
Att kvalificera inkomstens betydelse för skolresultaten	21
Att arbeta kompensatoriskt utan att bli kategorisk – med fokus på undervisning	22
Räknesnurra, idealtypselever och förväntade resultat	22
Slutsatser	23
Bilagor	27
Bilaga 1 Relationen socioekonomi och skolresultat – några nedslag	27
Bilaga 2 Regressionsanalyser mellan län i Sverige (meritvärde)	29
Bilaga 3 Regressionsanalyser mellan län i Sverige (gymnasiebehörighet)	31
Bilaga 4 Jämförelse mellan kommuner inom Örebro län	33

Sammanfattning

Den svenska skollagen betonar vikten av att främja alla elevers utveckling och kompensera för socioekonomiska skillnader, däribland geografiska variationer. Tidigare studier visar att skolan blivit mindre likvärdig, där inkomst spelar en allt större roll. De över tid låga skolresultaten i Karlskoga och Örebro län väcker frågor om hur ekonomiska bakgrundsfaktorer, särskilt föräldrars inkomst, påverkar elevernas skolresultat, och hur detta eventuellt varierar mellan olika regioner.

I denna rapport presenteras en studie som genomförts i skolförvaltningens regi, med statistisk hjälp av Region Örebro län. Studien syftar till att statistiskt undersöka hur föräldrars inkomst påverkar elevers skolresultat i Karlskoga, Örebro län och riket. Resultaten visar att högre inkomst generellt leder till, eller i alla fall samvarierar med, bättre skolresultat, men att resultaten mätt med gymnasiebehörighet jämnas ut vid de högsta inkomstnivåerna. Karlskoga avviker negativt med sämre resultat för elever från de lägsta inkomstgrupperna, särskilt de födda utomlands. Inkomstens påverkan är större i Karlskoga och Örebro län jämfört med riket. I Örebro län är inkomstens påverkan på meritvärde större än i nästan alla andra län och statistiskt signifikant större än riket och många andra län. Detta gör inkomst, vid sidan av utbildningsnivå, till en viktig bakgrundsfaktor att ta hänsyn till för förbättrade skolresultat i Örebro län.

I rapportens diskussion lyfts utmaningen i att balansera kunskap om strukturella mönster rörande socioekonomi och skolresultat med behovet av att använda denna kunskap i skolans arbete på ett sätt som är kompensatoriskt men inte kategoriskt. Det handlar om att kunna dra nytta av den statistiska förståelsen utan att låta den begränsa synen på enskilda elever. Skolledare och lärare behöver å ena sidan kunna använda kvantitativ kunskap på aggregerad nivå som stöd vid resursfördelning och i konkreta handlingar. Å andra sidan behöver de möta varje elev i sin unikheter. Detta kräver både datadrivna insikter och ett förhållningssätt där varje elev som människa beaktas.

I rapporten dras slutsatsen att det är viktigt att även uppmärksamma föräldrars utbildningsnivå och inkomst i utbildningsstrategier. Detta för att förbättra elevernas "livschanser". Inkomstens påverkan varierar mellan regioner, vilket kräver lokal anpassning av strategier för ökad likvärdighet. En föreslagen "räknesnurra" skulle kunna underlätta resursallokering baserat på lokala faktorer, förutsatt att tillförlitliga data finns tillgänglig. Vidare betonas i rapporten vikten av att kombinera kvantitativa insikter om familjebakgrundens påverkan på skolresultat med vetenskapliga kunskap och beprövad erfarenhet om likvärdig och kompensatorisk undervisning i praktiken. Idealiskt sett kan det bidra till att kunna "nollställa" den negativa påverkan av familjebakgrunden på elevers utveckling och lärande.

Förord

Örebro län har under längre tid haft de lägsta skolresultaten i Sverige. När jag började arbeta i Karlskoga kommun som skolchef väckte dessa resultat mitt intresse. Hur kan det komma sig att det från år till år saknas variation där även andra län omväxlande har lägst resultat i Sverige? För att skolresultat ska kunna upprepas år efter år behöver det finnas något bestående som påverkar resultat i samma riktning år efter år. Dessutom finns det ingen evidens på att Örebro läns skolor är sämre än resten av Sveriges.

I skolforskning och hos skolmyndigheter blir ansatsen till förbättrade resultat att det behövs förstärkning av det systematiska kvalitetsarbetet. Det är alltså frånvaron av analys och vidtagna åtgärder som behöver förstärkas så att resultaten höjs. Men tänk om det inte är så enkelt? Jag tror att vi har närmat oss svaret på frågan. Det handlar delvis om att skolor i Karlskoga kommun och Örebro län behöver kompensera för ett större socioekonomiskt gap än andra län, däribland det som handlar om inkomst.

Karlskoga 11 augusti 2025

Anita Kettunen
Skolchef Karlskoga kommun

Inledningⁱ

Bakgrund och kontext

Enligt svensk skollag har barn- och utbildningsväsendet som uppdrag att främja alla elevers utveckling och lärande genom utbildning och undervisning. Varje elev ska ges möjlighet att nå så långt hen kan. Genom olika slags kompensatoriska åtgärder ska hemkommun, skolhuvudmän och skolor arbeta aktivt för att kompensera för skillnader i elevers lärandeförutsättningar gällande socioekonomisk bakgrund, bostadsort eller andra individuella olikheter. Med nyss nämnda inbegrips statens förväntan på varje skolhuvudman/hemkommun att skapa förutsättningar för en fungerande skola och skolgång för varje elev. Varje skolhuvudman/hemkommun förväntas därvid bidra med goda framtida livschanser och till ett fungerande samhälle.ⁱⁱ

Betydelsen av skolresultat

Elevers betyg får här en viktig funktion i det svenska utbildningssystemet. Vad en elev får i slutbetyg i årskurs nio påverkar deras möjligheter till fortsatta studier på gymnasiet och vidare. En bra utbildning är betydelsefull för framtida möjligheter till arbete och inkomst, och en fullföljd utbildning fungerar som en skyddsfaktor mot olika former av ohälsa. En mer likvärdig skola och förbättrade kunskapsresultat kan därvid innebära vinster både för individen och samhället på kort och lång sikt.ⁱⁱⁱ

Problematiken i Örebro län och Karlskoga kommun

I Örebro län har ihållande låga skolresultat varit en gemensam angelägenhet under flera år. Skolresultaten har uppmärksammats i de senaste årens regionala utvecklingsstrategier. Olika handlingsplaner, studier och satsningar har avlöst varandra med en förhoppning om att vända trenden i kommunerna genom regionala gemensamma insatser. Det finns också idag en god kunskap om hur länet ser ut socioekonomiskt^{iv}.

Trots olika insatser regionalt och lokalt har Karlskoga kommun under flera år inte nått upp till förväntade skolresultat i förhållande till sina socioekonomiska förutsättningar^v. Detta väcker frågor om hur vissa socioekonomiska faktorer, särskilt föräldrars inkomst, påverkar elevers skolresultat.

Sambandet mellan socioekonomi och skolresultat – med fokus på inkomstens påverkan^{vi}

Tidigare studier från Skolverket och internationella mätningar som PISA, indikerar att den svenska skolan blivit mindre likvärdig. Föräldrarnas utbildningsnivå har visat sig ha störst betydelse för elevernas skolresultat, men hemmets ekonomi verkar spela en allt större roll. Det är därför relevant att specifikt undersöka vilken betydelse som föräldrars inkomst har på elevers skolresultat.

För de flesta är det nog tämligen välkänt att föräldrars utbildningsnivå har en betydande inverkan på elevers skolresultat. Generellt sett hänger utbildningsnivå ihop med inkomstnivå. I det hänseendet torde hemmets ekonomi kunna ha en "förstärkande" effekt på elevers skolresultat. "Förstärkande" i detta sammanhang innebär ett antagande att lägre inkomstnivåer hos föräldrar kan i sig leda till exempelvis mindre stöd i hemmet, högre stressnivåer, sämre boendemiljöer och minskade möjligheter till en meningsfull fritidssysselsättning. Detta kan i sin tur få betydelse för exempelvis elevernas kamratrelationer, lärande och slutligen deras betyg. Dessutom kan skolsegregation och resursfördelning förstärka dessa skillnader, vilket ytterligare cementerar olikvärdigheten i skolsystemet. För att kunna stödja alla elever, oavsett deras socioekonomiska bakgrund, är det relevant att specifikt undersöka vilken betydelse den ekonomiska familjebakgrunden (här avgränsat till inkomst) har på elevers skolresultat.

Syfte och frågor

Syftet med denna studie är att undersöka i vilken grad elevernas ekonomiska bakgrund varierar med och förklarar elevernas skolresultat i Karlskoga kommun respektive i Örebro län.

Studiens övergripande frågeställning är: Hur kan föräldrars inkomst (statistiskt) förklara elevernas skolresultat (gymnasiebehörighet respektive meritvärde)?

Delfrågor:

1. Hur samvarierar föräldrars inkomst och elevers skolresultat?
2. Är samvariationen mellan inkomst och skolresultat olika stor eller skiljer sig på andra sätt i olika delar av landet?

Genom att fokusera på inkomst är förhoppningen att bidra till en djupare förståelse av hur ekonomiska faktorer påverkar skolprestationer, som senare kan ligga som grund i ett fortsatt undersökande om möjliga kompensatoriska insatser.

Avgränsningar

Föreliggande studie är avgränsad till att undersöka hur föräldrars inkomst och elevers skolresultat hänger ihop. Det sker genom att föräldrars inkomst undersöks som en påverkande variabel på elevernas skolresultat. Här är det viktigt att komma ihåg att bara för att två saker hänger ihop betyder det inte att den ena *orsakar* den andra. Det kan finnas andra bakomliggande faktorer som påverkar både inkomst och skolresultat. Sambandsanalyser ger inte heller en fullständig bild av alla påverkande faktorer.^{vii}

Målgrupp

Målgruppen för denna rapport är i första hand Karlskoga kommuns styrande och skolverksamma samt andra i Örebro län som är intresserade av datadrivna analyser om socioekonomi och skolresultat. En annan potentiell målgrupp är de som är intresserade av jämförelser av relationen socioekonomi – skolresultat mellan län.

Metod^{viii}

Med hjälp av SCB:s databas Stativ har en kvantitativ registerdatastudie på eleverna som avslutat grundskolan under åren 2017 till 2021^{ix} genomförts. Studien är alltså en totalundersökning, men med visst bortfall där det saknats uppgifter om föräldrarnas inkomst, utbildningsnivå eller hushållets inkomst. Följande variabler har använts:

- Skolresultat: Elevens meritvärde (0–320 poäng), Eleven behörig till gymnasieskolans yrkesprogram (ja/nej)
- Kön: Elevens juridiska kön (1 = pojke, 2 = flicka)
- Födelseland: Eleven utrikes född eller inte^x.
- Föräldrarnas genomsnittliga utbildningsnivå på skalan 1–7^{xi}.
- Föräldrars inkomst: Föräldrarnas sammanräknade förvärvsinkomst^{xii}, Disponibel inkomst per levnadsnivå.

Förändringar i inkomstvariablerna är uppdelade i tio deciler. Decilerna är baserade på *rikets* föräldrainkomster, vilka representerar olika inkomstgrupper. Decil 1 omfattar de tio procent av föräldrapar/hushåll i riket med lägst inkomst och decil 10 de tio procent i riket med högst inkomst. Genom att använda denna gruppindelning i stället för kronor möjliggörs en jämförelse mellan samma inkomstgrupp för olika geografiska områden. Detta innebär emellertid att den faktiska andelen föräldrapar/hushåll i en (riks)decil kan vara högre eller lägre på läns- och kommunnivå.^{xiii}

Procentsatsen för disponibel inkomst per levnadsnivå anger hur den disponibla inkomsten förhåller sig till en skälig levnadsstandard. Till viss del, men inte helt, avser ”skälig levnadsstandard” gränsen för vad som avser barnfattigdom. I denna studie innefattar skälig levnadsnivå tre olika grupper. Den första gruppen når inte upp till en inkomst som motsvarar en skälig levnadsstandard. Den andra gruppen når upp till en skälig levnadsstandard. Den tredje gruppen har en inkomst som motsvarar två gånger en skälig levnadsstandard, det vill säga inkomsten i grupp tre kan i teorin försörja två familjer av liknande storlek. Hur mycket ”skälig levnadsstandard” avser i kronor beror är utifrån SCB:s mått beroende på hur familjekonstellationen ser ut.

De analysmetoder som använts är korstabulering, multipel linjär regression (med meritvärde som beroende variabel) och multipel logistisk regression (med gymnasiebehörighet som beroende variabel). Notera att valet av analysmetoder innebär att studiens anspråk är att klarlägga samband, men det går inte att säga något om orsak-verkansamband.^{xiv}

Den främsta skillnaden i metod i föreliggande studie, jämfört med liknande studier från myndigheter som rapportens författare tagit del av, är att i denna används mer än en regressionsmodell. Det brukliga verkar vara att använda en modell för att analysera data från hela landet som en helhet^{xv}. I denna studie beräknas (skattas) separata regressionsmodeller för varje län i landet och för varje kommun i Örebro län. Detta innebär att det är möjligt att ta fram individuella analyser för varje geografiskt område. Att göra denna typ av separata regressionsanalyser har bedömts som fördelaktigt eftersom studiens syfte är att undersöka om effekterna av olika bakgrundsfaktorer, särskilt inkomst, varierar mellan olika geografiska områden (riket, län och kommunerna i Örebro län).

Resultat

I denna del av rapporten presenteras först resultatet från genomförda korstabuleringar, vilka har som avsikt att besvara frågan: "Hur samvarierar föräldrars inkomst och skolresultat?" Därefter presenteras resultatet från genomförda regressionsanalyser som har som avsikt att mer specifikt även besvara frågan: "Är samvariationen mellan inkomst och skolresultat olika stor eller skiljer sig på andra sätt i olika delar av landet?" Av särskilt intresse är Karlskoga kommuns resultat.

- Karlskoga kommun benämns här nedan som Karlskoga.
- Örebro län benämns som Länet.
- En elevs skolresultat räknas till den kommun där eleven var folkbokförd det året som hen fick sina slutbetyg.
- Med förälder avses vad som i databasen anges som far respektive mor till varje elev.
- Föräldrars utbildningsnivå respektive föräldrars förvärvsinkomst innebär ett genomsnitt av mor och far.
- Med skolresultat inbegrips resultatmåttan andelen med grundläggande gymnasiebehörighet respektive genomsnittligt meritvärde^{xvi}.

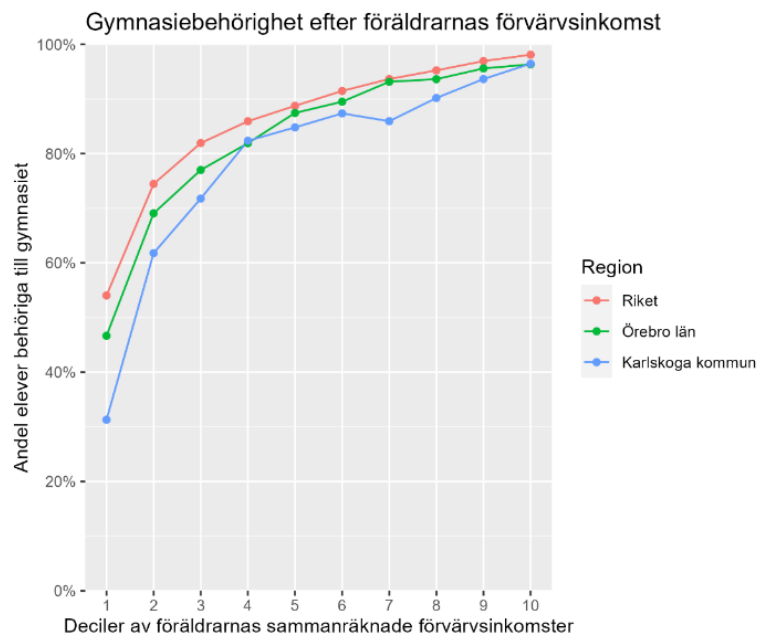
Samvariationen mellan inkomst och skolresultat

I denna studie undersöks inkomstens samvariation med skolresultaten. Inkomst är i studien definierad dels genom att räkna ihop ett föräldrapars sammanlagda förvärvsinkomst, dels genom att räkna ut ett hushålls disponibla inkomst med hänsyn till hushållets sammansättning och lokala kostnadsskillnader.

Föräldrars förvärvsinkomst och skolresultat

Här nedan redovisas samvariationen mellan föräldrars förvärvsinkomst och elevers gymnasiebehörighet respektive meritvärde.

Figur 1 Gymnasiebehörighet efter föräldrarnas förvärvsinkomst

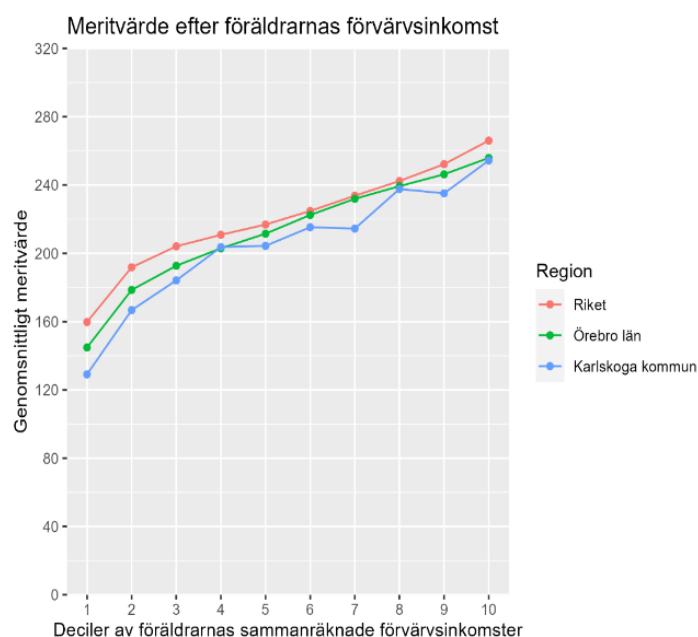

Av diagrammet här ovan framkommer en positiv samvariation mellan gymnasiebehörighet och föräldrars förvärvsinkomst. Med ökad föräldrainskomst ökar gymnasiebehörigheten.

Noterbart är att Karlskoga avviker med Rikets och Länets mönster men även genom en lägre andel behöriga elever vid lägre deciler (1–3).^{xvii} Det är vid de högsta decilerna som Karlskoga ligger närmast Länet och Riket.

Ett liknande mönster för meritvärdet finns även för gymnasiebehörigheten i förhållande till föräldrarnas förvärvsinkomst:

Figur 2 Meritvärde efter föräldrarnas förvärvsinkomst

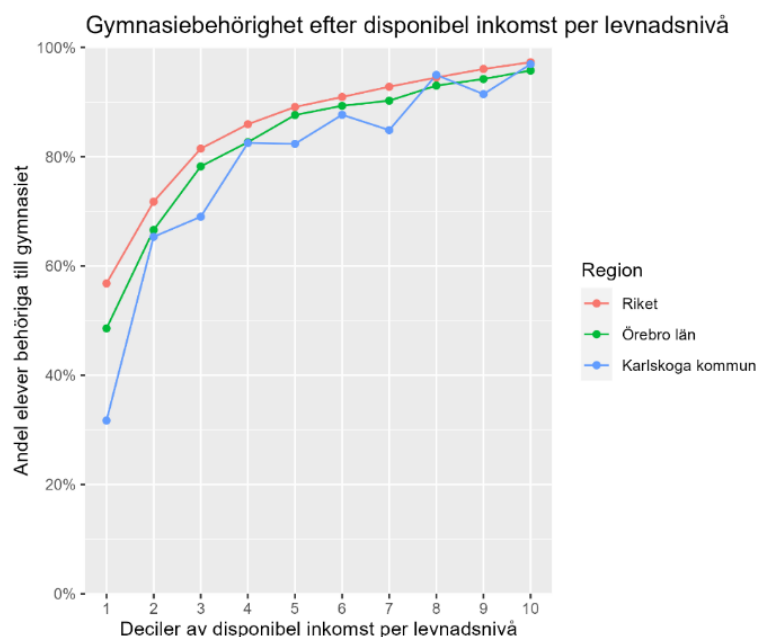
Av diagrammet här ovan framkommer att Riket har generellt sett högre meritvärden i förhållande till förvärvsinkomst jämfört med Länet och Karlskoga. Karlskoga har genomgående något lägre meritvärden jämfört med både Länet och Riket, särskilt vid lägre deciler^{xviii}.

Disponibel hushållsinkomst per levnadsnivå och skolresultat

Medan förvärvsinkomst avser elevernas föräldrars inkomst, avser *disponibel hushållsinkomst per levnadsnivå* inkomsten i det hushåll där eleven var folkbokförd under det kalenderår som hen fick slutbetyg i årskurs 9.

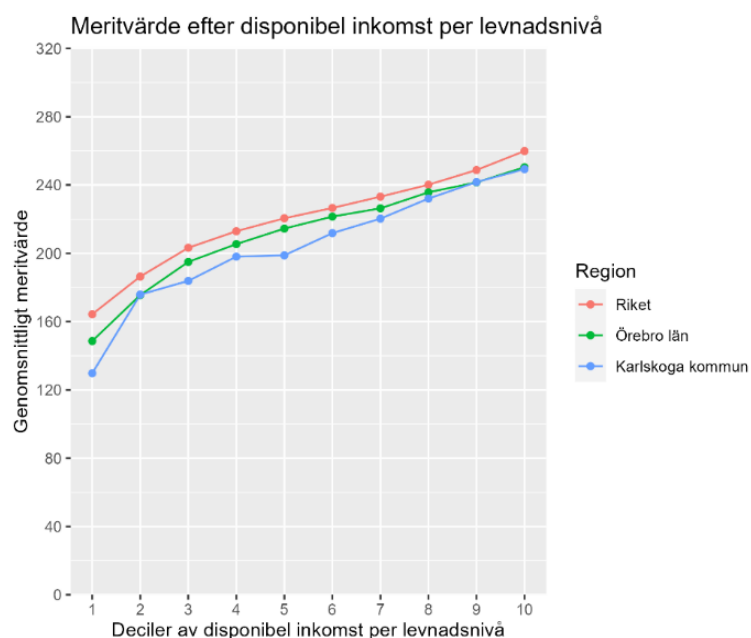
Även nedanstående diagram visar en positiv samvariation, i detta fall mellan gymnasiebehörighet/ meritvärde och disponibel hushållsinkomst per levnadsnivå. Diagrammet visar att med stigande disponibel inkomst stiger också gymnasiebehörigheten.

Figur 3 Gymnasiebehörighet efter disponibel inkomst per levnadsnivå

I likhet med tidigare diagram om samvariationen mellan förvärvsinkomst och skolresultat visar även diagrammet med disponibel inkomst per levnadsnivå en positiv samvariation. Ovanstående diagram visar att för Karlskoga finns det visserligen vissa små avvikelser vid högre deciler, men den övergripande trenden är fortfarande uppåtgående. Riket och Länet visar en mer jämn och kontinuerlig ökning i gymnasiebehörighet med högre deciler.

Figur 4 Meritvärde efter disponibel inkomst per levnadsnivå

Även diagrammet här ovan som beskriver meritvärdet efter disponibel inkomst per levnadsnivå, påvisar också en positiv samvariation; med ökad disponibel inkomst per levnadsnivå ökar skolresultaten.

Sammanfattning

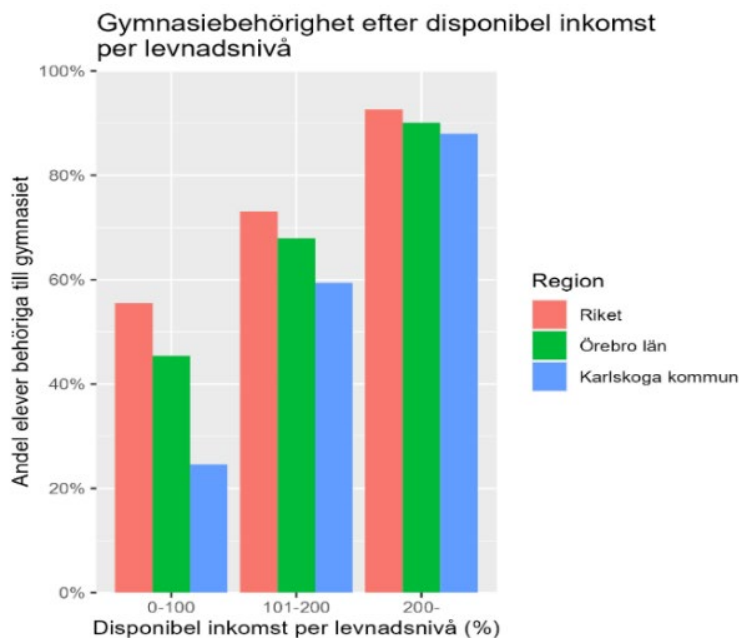
Den övergripande trenden visar att ju högre inkomst, desto högre skolresultat och där skolresultaten jämnar ut sig vid högsta inkomsten. Karlskoga avviker från både Länet och Riket när det gäller skolresultaten för elever med föräldrar med de lägsta inkomsterna, i negativt avseende. Karlskogas startpunkt är också lägre. Andelen elever i Karlskoga som återfinns i de lägsta inkomstgrupperna är dessutom något större jämfört med Länet och Riket.

Fördjupning: gränsen för skälig levnadsstandard, födda utomlands och skolresultat

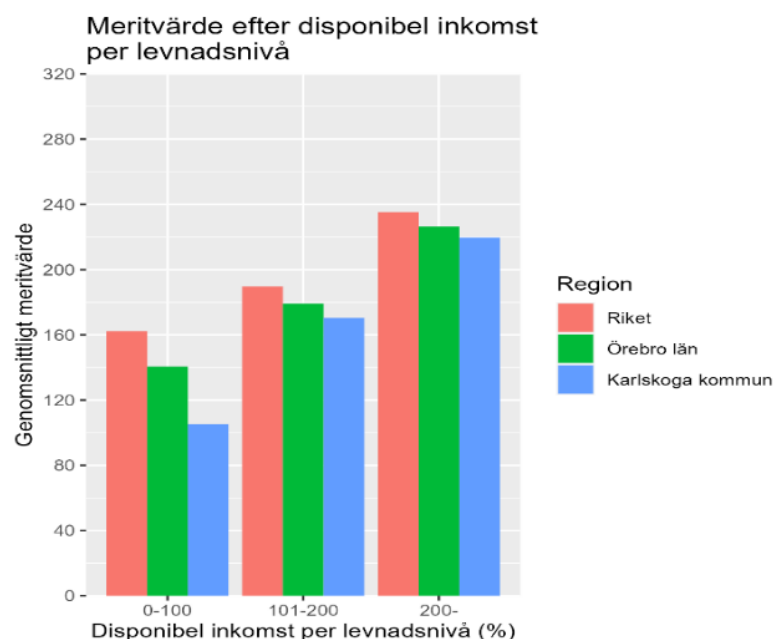
I detta avsnitt fördjupas analysen av skolresultaten i relation till måttet skälig levnadsstandard. Detta görs genom att undersöka de lägre inkomstgrupperna samt att dela upp eleverna efter om de är födda i Sverige eller utomlands. Fördjupningen motiveras med den allmänna kunskapen som finns om att inkomstfördelningen generellt sett är annorlunda för utrikesfödda elever, vars föräldrar oftare återfinns i de lägre inkomstgrupperna. Detta kan leda till en sammanblandning av de faktorer som påverkar skolresultaten. Som tidigare påpekats kan det finnas andra bakomliggande faktorer.

I diagrammen här nedan är skolresultaten kategoriserade utifrån tre olika nivåer av hushållsinkomst i förhållande till gränsen för skälig levnadsstandard. I diagrammen synliggörs hur skolresultaten (gymnasiebehörighet respektive meritvärde) samvarierar med skolresultat för de elever som finns i hushåll som lever på skälig levnadsnivå (0–100), som har något bättre hushållsekonomi (101–200) och övriga (200–).

Figur 5 Gymnasiebehörighet efter disponibel inkomst per levnadsnivå

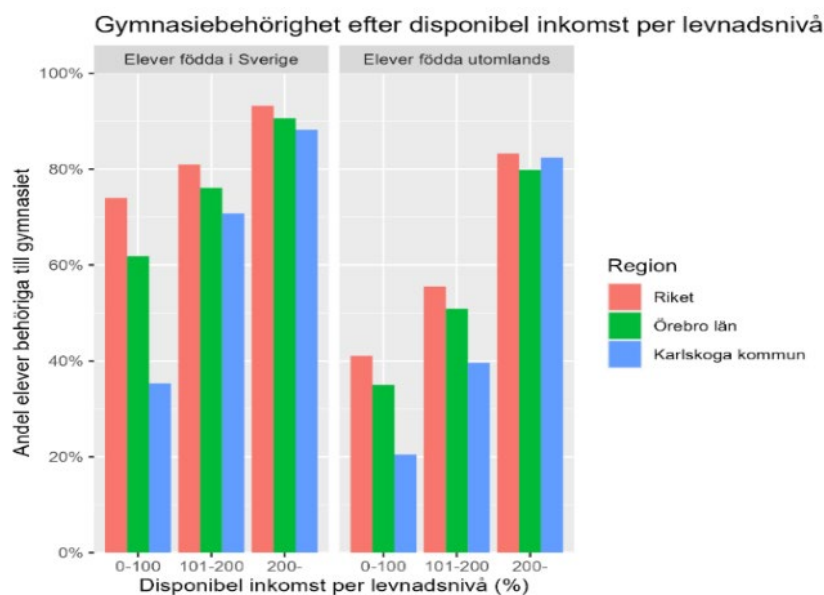
Figur 6 Meritvärde efter disponibel inkomst per levnadsnivå

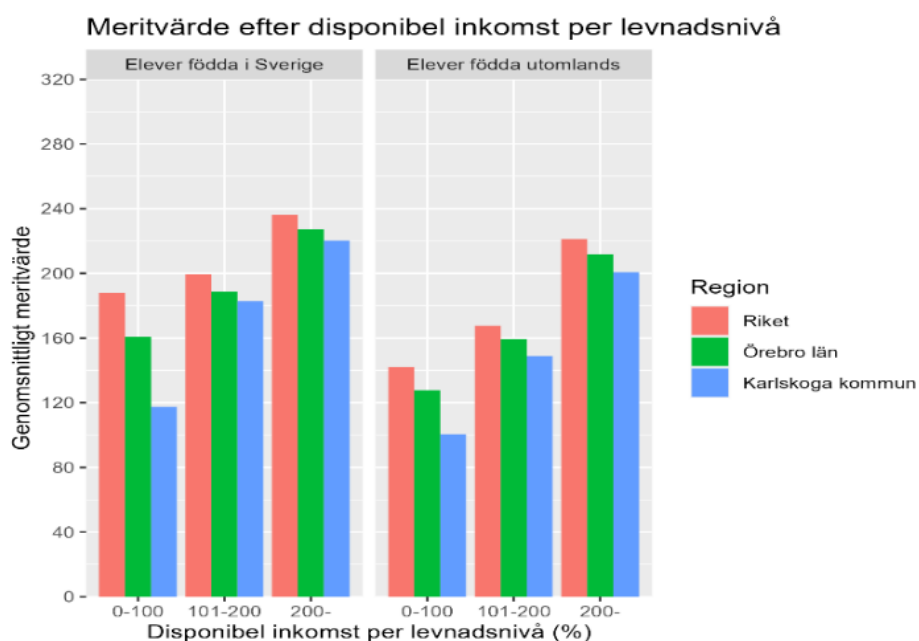
Diagrammen här ovan visar att även för de eleverna i hushåll med sämre ekonomi ökar både gymnasiebehörigheten och meritvärdet med högre disponibel inkomst per levnadsnivå. Noterbart är att Karlskoga har betydligt lägre meritvärde gällande andelen behöriga elever samt lägre jämfört med både Länet och Rikets när det gäller den lägsta inkomstnivån (0–100 procent). Skillnaderna jämnas dock ut. Vid den högsta nivån (200-) är Karlskogas resultat i nivå med Länet och Riket.

I nästa diagram görs en ytterligare uppdelning mellan eleverna i dessa hushåll med de lägsta inkomsterna, utifrån om eleverna är födda i Sverige eller utomlands:

Figur 7 Gymnasiebehörighet efter disponibel inkomst per levnadsnivå, uppdelat på födda i Sverige och födda utomlands

Figur 8 Meritvärde efter disponibel inkomst per levnadsnivå, uppdelat på födda i Sverige och födda utomlands

Diagrammen här ovan visar att det generella mönstret desto högre disponibel inkomst per levnadsstandard, desto högre gymnasiebehörighet/meritvärde består. Detta gäller för både elever födda i Sverige respektive utomlands.

De båda diagrammen visar även att särskilt i den lägsta inkomstnivån är differensen i gymnasiebehörighet respektive meritvärde som störst mellan elever födda i Sverige jämfört med elever födda utomlands. Karlskogas elevers skolresultat för elever födda utomlands i den lägsta inkomstnivån är betydande lägre jämfört med samma elevgrupp i Länet och i Riket.

Sammanfattning

När en fördjupad analys görs av elever i Karlskoga i hushåll med lägst ekonomisk levnadsstandard och födda utomlands/i Sverige framkommer betydande skillnader mellan elevgrupper. Elever i Riket presterar generellt bättre än de i Länet och Karlskoga, oavsett födda utomlands eller i Sverige. Skillnaderna mellan elever födda i Sverige och utomlands är större i Karlskoga än i Riket, särskilt i de två lägsta inkomstnivåerna. Karlskoga har därvid större utmaningar med att förbättra skolresultaten för elever som tillhör hushållen i de lägsta inkomstnivåerna, särskilt för elever födda utomlands.

Här ovan har nu samvariationen mellan inkomst och skolresultat redovisats. Inkomst och utbildningsnivå är inte sällan kopplade till varandra: ju högre utbildningsnivå desto högre inkomst. Här nedan görs ytterligare kompletterande analyser. En avser att få en översikt av hur Karlskogas samvariation mellan förvärvsinkomst och utbildningsnivå förhåller sig till Rikets och Länets. En annan är att jämföra samvariationen mellan föräldrars utbildningsnivå och skolresultat i Karlskoga med Rikets och Länets.

Kompletterande analyser

Som inledningsvis framkommer är föräldrars utbildningsnivå (och -bakgrund) något som lyfts fram i olika slags studier som en av de mest betydelsefulla faktorerna för elevers skolprestationer. Här nedan redovisas först hur föräldrars förvärvsinkomst samvarierar med utbildningsnivå, därefter hur föräldrars utbildningsnivå samvarierar med skolresultaten.

Utbildningsnivåerna som hänvisas till är dessa:

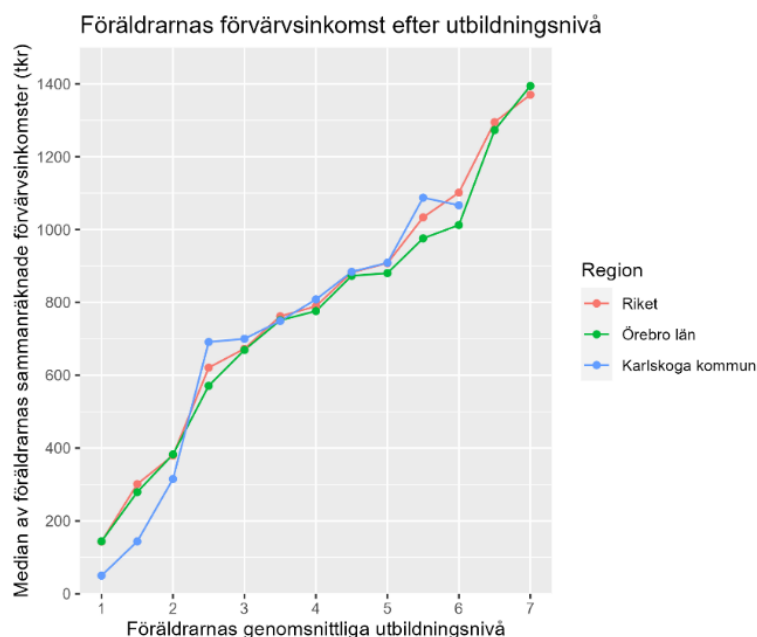
1= Förgymnasial utbildningsnivå kortare än 9 år	5= Eftergymnasial utbildning kortare än tre år
2= Förgymnasial utbildning längre än 9 år	6= Eftergymnasial utbildning 3 år eller längre
3= Gymnasial utbildning 2 år	7= Forskarutbildning
4= Gymnasial utbildning 3 år	

Noterbart är att *andelen* lågutbildade (1–2) är högre i Karlskoga än för Länet respektive för Riket. Något annat att uppmärksamma är även att antalet personer på den högsta utbildningsnivån (forskarutbildning) är för få i Karlskoga att utbildningsnivå 7 inte har kunnat redovisas^{xix}. Dessa föräldrar ingår dock i totalresultatet.

Samvariationen mellan förvärvsinkomst och utbildningsnivå

När korstabulering genomförs mellan föräldrars förvärvsinkomst och utbildningsnivå ser mönstret detsamma ut för såväl Karlskoga, Länet och Riket: föräldrarnas förvärvsinkomster ökar med högre utbildningsnivå:

Figur 9 Föräldrarnas förvärvsinkomst efter utbildningsnivå

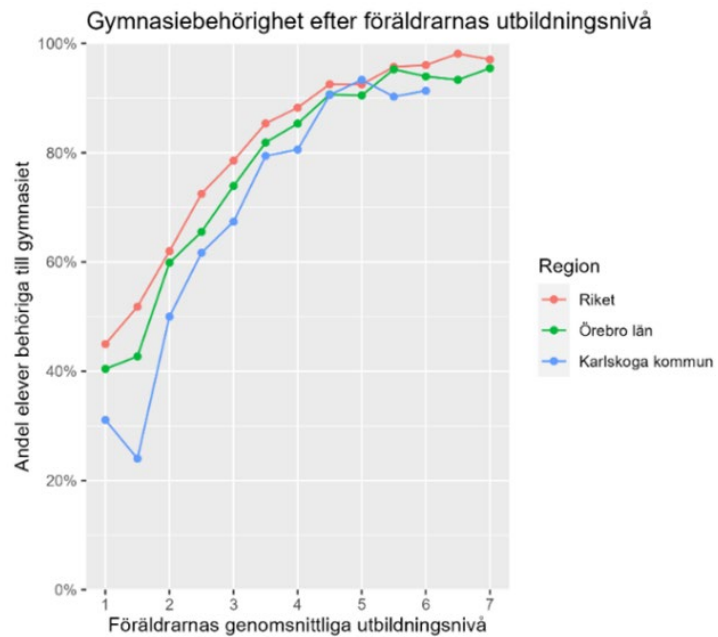

Av diagrammet här ovan framkommer att det inte är så stora skillnader i förvärvsinkomst för högutbildade (d.v.s. utbildningsnivå 4 eller högre) i Karlskoga jämfört med motsvarande utbildningsnivågrupper i Riket och Länet. Två av utbildningsnivågrupperna för Karlskoga ligger i överkant jämfört med Riket och Länet gällande medianförvärvsinkomst. Noterbart att för eftergymnasial utbildning 3 år eller längre (utbildningsnivå 6) ligger förvärvsinkomsten i underkant med riket. De större och negativa skillnaderna med Riket och Länet finns för de allra lägsta utbildningsnivåerna. Skillnaderna är dock inte extraordinära. Noterbart är att andelen lågutbildade även är högre i Karlskoga kommun än för Länet respektive för Riket.^{xx}

Samvariationen mellan föräldrars utbildningsnivå och skolresultat

Här nedan åskådliggörs elevers skolresultat, först gymnasiebehörighet därefter meritvärdet i förhållande till föräldrarnas utbildningsnivå.

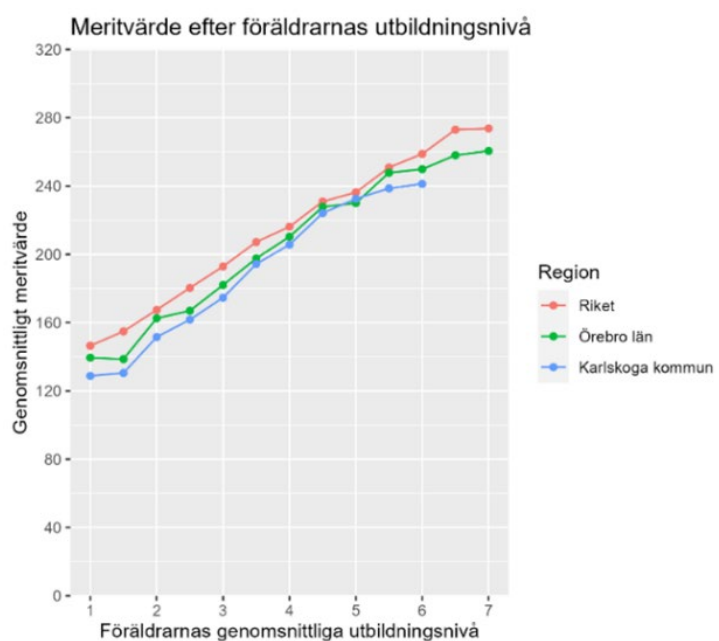
Figur 10 Gymnasiebehörighet efter föräldrarnas utbildningsnivå

Diagrammet här ovan visar att generellt för såväl Karlskoga, Länet och Riket ökar behörigheten till gymnasiet för elever från familjer där föräldrarna har en högre utbildning. Riket har generellt sett en högre andel behöriga elever jämfört med Länet och Karlskoga vid varje utbildningsnivå 1–6. Karlskoga har betydligt lägre andel behöriga elever vid lägre utbildningsnivåer (1–3) jämfört med Länet och Riket. Den utbildningsgrupp för Karlskoga som är i nivå med Rikets nivå är gruppen av föräldrar med eftergymnasial utbildning som är kortare än 3 år. Dessa “Karlskoga-elever” når alltså gymnasiebehörighet i samma utsträckning som elever i Riket som har föräldrar i samma utbildningsgrupp.

Av diagrammet här nedan framkommer att även meritvärdet ökar med högre föräldrautbildningsnivå för såväl Karlskoga, Länet och Riket.

Figur 11 Meritvärde efter föräldrarnas utbildningsnivå

Till skillnad från gymnasiebehörighet är trenden för meritvärdet liknande för Karlskoga, Länet och Riket. Däremot tenderar Riket generellt sett ha något högre meritvärden jämfört med Karlskoga och Länet vid varje utbildningsnivå. Karlskoga tenderar att ha något lägre meritvärden jämfört med Länet och Riket, särskild vid lägre utbildningsnivåer.

Sammanfattning

Korstabuleringarna här ovan visar att det finns samband mellan skolresultat, utbildningsnivå och inkomst. Generellt sett ökar skolresultaten med ökad inkomst, men också med ökad utbildningsnivå. Ökad utbildningsnivå samvarierar med ökad inkomst.

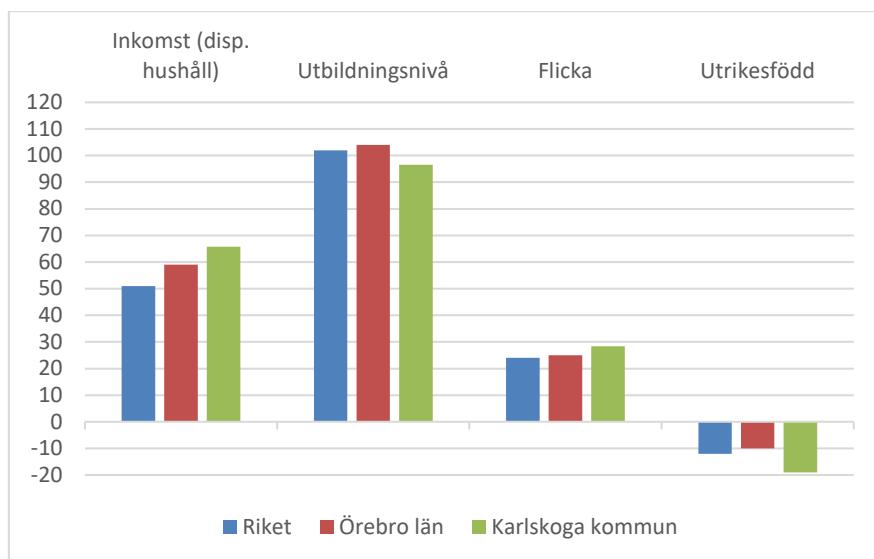
Inkomstens påverkansgrad på skolresultat

Hur stor påverkan inkomsten har på skolresultaten i förhållande till övriga bakgrundsfaktorer blir snabbt opraktiskt och oöverblickbart med flera olika korstabuleringar. Med korstabuleringar undersöks ett samband mellan två variabler i taget. Regressionsanalys innebär i stället att flera variabler undersöks samtidigt genom att undersöka hur varje enskild variabel påverkar meritvärdet/gymnasiebehörigheten.

I kommande resultatdel besvaras resultaten från genomförda regressionsanalyser. Dessa besvarar frågan om inkomstens påverkansgrad på skolresultaten. Här nedan sker det först översiktligt i förhållande mellan olika regioner och andra bakgrundsfaktorer. Därefter sker det genom att presentera de eventuella skillnaderna i påverkan av inkomst på skolresultat mellan län respektive mellan kommunerna i Örebro län.

Diagrammet här nedan visar att på ett generellt plan finns det ett liknande påverkansmönster för såväl Riket, Länet och Karlskoga. Detta består oavsett om det handlar om meritvärde eller gymnasiebehörighet.

Figur 12 Bakgrundsvariablernas påverkan på meritvärdet

Av diagrammet ovan går det att utläsa följande generella mönster:

- Föräldrarnas utbildningsnivå har störst påverkansgrad på skolresultaten.
- Föräldrarnas/hushållets inkomst har näststörst påverkansgrad på skolresultaten
- Kön har mindre påverkansgrad på skolresultaten.
- Utlandsfödd har minst påverkansgrad på skolresultaten. Den innebär en negativ påverkan.

Diagrammet visar även på vissa skillnader mellan Karlskoga, Länet och Riket. Att vara flicka har störst positiv påverkan på skolresultaten i Karlskoga. Likaså gäller det för inkomst. Däremot har föräldrarnas utbildningsnivå minst påverkansgrad i Karlskoga jämfört med Länet och Riket. Att vara utrikesfödd har störst och mest negativ påverkansgrad på Karlskogas skolresultat jämfört med Länet och Riket.

Jämförelse mellan län

Vid jämförelse mellan län blir det inte några påtagliga skillnader när inkomst definieras som föräldrars sammanräknade förvärvsinkomst eller som hushållets disponibla inkomst. Termen "inkomst" används därför nedan utan precisering av mått.

Inkomst har en påverkan på skolresultaten i alla län, men det finns vissa skillnader i påverkansgrad. Örebro läns påverkan av inkomst på *gymnasiebehörigheten* är något högre än riket som helhet, skillnaden är dock inte statistiskt signifikant. **När det gäller inkomstens påverkan på meritvärde hör Örebro län till ett av de med störst påverkan av inkomst jämfört med övriga län i Sverige. Nämda skillnad mot riket och flera andra län är dessutom statistiskt signifikant.** Inkomst har således en relativt stor påverkan på skolresultaten i Örebro län jämfört med andra län. Detta innebär att inkomstnivån i Örebro län är en mer betydande faktor för både meritvärde och gymnasiebehörighet än i många andra län.

Örebro län utmärker sig inte när det gäller påverkan av utbildningsnivå utan är i nivå med, eller något under, påverkansgraden i hela riket. Skillnaderna mot riket är inte statistiskt signifikanta. Inte heller vad gäller påverkansgraden av kön utmärker sig Örebro län. Påverkansgraden av utrikesfödd är något lägre i Örebro län jämfört med riket och många andra län, skillnaderna mot riket är precis statistiskt signifikanta i två fall, i två fall nära statistiskt signifikanta.

Jämförelse mellan kommuner inom Länet

Inom länet finns det geografiska skillnader i inkomstens påverkansgrad på skolresultatet. Dessa variationer är större *mellan* Länets kommuner än mellan Länet, Riket och Karlskoga. Karlskoga hör till en av de kommuner som har en liknande påverkansgrad som Länet. Det finns kommuner som avviker mer från "Läns-resultatet", vilket indikerar på betydande enskilda lokala variationer inom länet. Dessa kommuner uppvisar alltså en större eller mindre påverkan av inkomst på skolresultaten jämfört med länet som helhet. Samtidigt behöver flera av de mindre kommunernas resultat för samtliga bakgrundsvariabler tolkas med *mycket stor* försiktighet på grund av det låga elevantalet. Karlskogas resultat bedöms som tillräckligt pålitliga för alla bakgrundsvariabler.

Sammanfattning

Samtliga bakgrundsfaktorer som ingår i studien har en påverkan på gymnasiebehörigheten respektive meritvärdet. Detta mönster ser liknande ut oavsett om gymnasiebehörighet eller meritvärde studeras. Ej heller blir det någon betydande skillnad generellt sett i påverkansgrad om den disponibla hushållsinkomsten eller föräldrarnas förvärvsinkomst används. Inkomst påverkar skolresultaten i alla län, men graden av påverkan varierar. I Örebro län är inkomstens påverkan på gymnasiebehörigheten något högre än riket som helhet, men skillnaden är inte statistiskt signifikant. När det gäller meritvärde har Örebro län en av den största påverkan av inkomst jämfört med övriga län i Sverige, vilket är statistiskt signifikant. Detta innebär att inkomstnivån i Örebro län är en viktigare faktor för både meritvärde och gymnasiebehörighet än i många andra län.

Örebro län skiljer sig inte nämnvärt från riket när det gäller påverkan av utbildningsnivå, kön eller att vara utrikesfödd. Påverkansgraden av utrikesfödd är något lägre i Örebro län jämfört med riket och många andra län, med vissa statistiskt signifikanta skillnader.

Jämförelser mellan kommunerna i Örebro län ger för otillförlitliga resultat. Merparten av kommunernas resultat har för stora felmarginaler för att kunna användas. Detta gäller särskilt för de minsta kommunerna.

Diskussion och slutsatser

I denna slutliga del av rapporten diskuteras genomförd studies resultat respektive metod. Diskussionen avslutas med fem slutsatser.

Att kvalificera inkomstens betydelse för skolresultaten

Genomförd studie är i linje med vad bland annat Skolverkets senaste analys av familjebakgrundens påverkan på skolresultaten visar: att föräldrarnas utbildningsnivå har det starkaste sambandet med elevers skolresultat, följt av inkomst. De statistiskt genomförda analyserna visar även i likhet med Skolverket (2018) att flickor presterar generellt bättre, medan utrikesfödda elever påverkas negativt, om än i mindre grad. Dessa mönster är i genomförd studie konsekventa på nationell nivå, i Örebro län och i Karlskoga. Föreliggande studie visar vidare på en genomgående positiv samvariation mellan föräldrars inkomst och elevers skolresultat, särskilt i Karlskoga. I Karlskoga presterar elever från hushåll med de lägsta inkomsterna sämre, särskilt bland utrikesfödda. Inkomstens påverkan varierar mellan län, där Örebro län har den högsta påverkan på meritvärde.

Med föreliggande studie finns nu resultat för Karlskoga respektive för Örebro län att fördjupa och gå vidare med. Resultaten baseras på faktiska utfall. För Karlskoga kommuns del kan studiens resultat visa på ett behov att bli mer medveten om den relativt stora påverkansgrad som både utbildningsnivå och inkomst har jämfört med kön respektive utrikesfödd. Det manar även till att skapa en mer fördjupad förståelse för de fördelningsnycklar som används vid resursfördelning. Fördelningsnycklar implicerar en tanke om önskvärd kompensation för viss eller vissa elevkategori(er).^{xxi}

En fortsatt diskussion utifrån studiens resultat skulle även kunna handla om vad Skolinspektionen uppmärksammar som ”geografisk segregation”. Med ”geografisk segregation” lyfter Skolinspektionen upp hur de har upptäckt att en del av den bristande likvärdigheten på nationell nivå kan hänföras till lokalt begränsade föreställningar om skola och utbildning. De har iakttagit hur en svag utbildningstradition och låg utbildningsnivå på en ort påverkar både kvaliteten på skolverksamheten som elevernas attityd till skolan och deras ansträngningar. Det är här oklart om Skolinspektionen därmed antar att de geografiska skillnaderna främst handlar om en bristande kunskap bland såväl elever, föräldrar och skolverksamma om vikten av (fullföljd och högre) utbildning. Förhoppningsvis kan genomförd studie utgöra ett underlag för fortsatt diskussion om ”geografisk segregation”. Ett nästa steg skulle kunna vara att ytterligare problematisera förhållandet mellan olika bakgrundsfaktorer för ett geografiskt område. En fråga att ställa är exempelvis vilken reell betydelse som bakgrundsfaktorn inkomst kan få för att ytterligare förstärka olika elevgruppers möjlighet att kunna, vilja och våga lyckas i skolan? Vad händer om inkomst betraktas som dels något materiellt och konkret som möjliggör eller begränsar exempelvis deltagande i olika aktiviteter, dels utgör en statusmarkör i sig. Kanske blir inkomst ännu viktigare som förstärkande faktor (både i negativt som positivt hänseende) i geografiska områden där utbildning traditionellt inte värderas så högt. Men vad gör det i sig att denna typ av ”sanning” återberättas och används som en förklaringsmodell i exempelvis ett brukssamhälle?

På såväl kommun- som länsnivå kan det ur ett likvärdighetsperspektiv vara relevant att mer ingående undersöka de lokala förutsättningarna för utveckling och lärande i skolan för elevgrupper med minst gynnsam ekonomisk familjebakgrund. I dessa elevgrupper ingår företrädesvis även familjebakgrunder med de lägsta utbildningsnivåerna hos föräldrarna. Att fokusera på den ekonomiska bakgrundsfaktorn kan också bli ett sätt att stärka förutsättningarna för utrikesfödda elever med minst gynnsam familjebakgrund. Analysen kan bli mer kvalificerad om den kan hantera utrikesfödda elever som en heterogen grupp med föräldrar som har olika utbildningsnivå och inkomst. Dessutom kan det även finnas geografiska skillnader rörande vilken påverkan olika bakgrundsfaktorer har. Dessa skillnader kan vara viktiga att beakta om ambitionen är mer träffsäkra strategier på olika nivåer i samhället.

Att arbeta kompensatoriskt utan att bli kategorisk – med fokus på undervisning

Studien har fördjupat sig i *hur* den statistiska påverkansgraden mellan olika bakgrundsfaktorer ser ut i förhållande till meritvärde/gymnasiebehörighet, särskilt för elever i Karlskoga. Studien och dess resultat bidrar till en av flera olika pusselbitar i analysarbetet om vad som påverkar skolors/skolans måloppfyllelse av det nationella uppdraget. Studiens synliggör strukturella mönster som styrande och verksamma på olika nivåer kan förhålla sig till på lite olika sätt.

Som skolförvaltning där kommunen är huvudmannen, finns ett särskilt ansvar för hur utbildningens kvalitet tar form och blir till i skolvardagen. Ett rimligt nästa steg är därvid att fördjupa förståelsen för hur elevers hembakgrund kvalitativt påverkar förutsättningarna för och genomförandet av undervisningen i praktiken. I denna rapport är ett grundantagande att det är viktigt för skolledare och lärare att förstå sambanden mellan hembakgrund och skolresultat på en aggregerad nivå. Denna förståelse möjliggör grundade beslut om resursfördelning och pedagogiska strategier. Genom att utveckla strategier baserade på datadrivna kvantitativa som kvalitativa insikter kan skolor arbeta proaktivt för att minska skillnader i skolresultat och skapa en mer stödjande lärmiljö generellt och specifikt.

Baserat på denna studies resultat planeras en utbildnings-/undervisningsutvecklande studie där skolledning och skolpersonal får möjlighet att undersöka sin egen förståelse för och praktiska erfarenheter av hur elevers ekonomiska hembakgrund påverkar undervisningen och hur det är möjligt att göra undervisningen mer kompensatorisk och likvärdig. Även om varje elev ska bemötas som en unik individ, ger kunskapen om de övergripande mönstren en ökad medvetenhet om de strukturella utmaningar som vissa elevgrupper står inför. Detta ska idealt sett leda till en mer likvärdig behandling för alla elever. Dessutom kan denna insikt stödja professionell utveckling för lärare och skolledare, genom att ge dem verktyg och insikter för att bättre förstå och hantera de komplexa faktorer som påverkar elevers lärande. Paradoxen ligger här i att ha så pass mycket kunskap och förståelse om de strukturella mönstren mellan hembakgrund och skolresultat att bakgrunden "nollställs"^{xxii} i undervisningen. Här ovan har ett resonemang förts om att starta i den ekonomiska hembakgrundens påverkan på skolresultat och undervisning. Med en kvalitativt inriktad nästa studie inbegrips också en inplacering i relevanta forskningsfält.

En utmaning för skolförvaltningen (och Karlskoga kommun) är att nu dra nytta av den befintliga kunskapen om tidigare elevkullars hembakgrund och skolresultat, men utan att bli deterministisk om nuvarande och framtida elevers utveckling och lärande ("livschanser"). I det inryms även förmågan att hantera betydelsen av hembakgrund genom att anpassa undervisningens upplägg och strategier, samtidigt som läraren kan möta varje elev som människa och inte en kategori (eller idealtypselev). Att utbildningen, inklusive undervisningen, ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet^{xxiii} är också något som behöver utvecklas ytterligare.

Räknesnurra, idealtypselever och förväntade resultat

Genomförd studie har onekligen även inneburit en djupare förkovran i metodfrågor än vad som var planerat från början. Detta har skett med grund i en nyfiken undran om huruvida inkomst i Karlskoga och Örebro län fungerar som en "förstärkande" faktor för elever med en redan ogynnsam familjebakgrund, såsom låg utbildningsbakgrund och utrikesfödda. Tanken om en "förstärkande faktor" krävde en ganska omfattande arbetsprocess för att skapa undersökningsbara frågor och som ledde till utvecklingen av olika regressionsmodeller.

Under studiens gång kom modellerna även att prövas för att prognosticera skolresultat för olika idealtypselever i olika regioner. Dessa modeller ligger till grund för en "räknesnurra".^{xxiv} Räknesnuran bygger på de påverkansgrader som analyserad data visat att bakgrundsfaktorerna har på skolresultaten i Riket, Örebro län respektive Karlskoga kommun. Syftet är att konkretisera hur bakgrundsfaktorer, inklusive inkomst, påverkar olika idealtypselever. En idealtypselev representerar en teoretisk elev med

specifika värden i modellen, och räknesnurran förutsäger deras resultat. Räknesnurran kan då visa förväntade skolresultat baserat på olika bakgrundsfaktorer. Teoretiskt sett skulle den kunna utvecklas för att göra direkta prognoser på gruppnivå.

Räknesnurran, som uppbyggd utifrån de olika utvecklade regressionsmodellerna, skulle även kunna användas för att se hur förändringar i en bakgrundsfaktor påverkar resultatprognosen inom ett specifikt område, som Karlskoga i förhållande till Örebro län eller riket. Om modellerna vidareutvecklas kan skolhuvudmän använda dem för att förutse resultat baserat på elevsammansättning och lokala faktorer. Lokala prognoser kan sedan jämföras med prognoser för exempelvis en "riksidealtypselev".^{xxv} Detta skulle kunna vara ett stöd i resursallokering och resurstilldelning.

Om det finns ett intresse för en sådan "räknesnurra" som är presenterad här ovan och resonemanget kring idealtypselever, återstår att se. En stor utmaning är för skolhuvudmän, och även regionala organisationer, att ha registerdata som är möjliga att följa över tid och som inte har en alltför lång eftersläpning. En annan utmaning är att det krävs en viss mängd data för att uppnå en tillförlitlighet i resultaten.

Slutsatser

Här nedan formuleras fem slutsatser (utan inbördes rangordning):

- Studiens resultat bekräftar att föräldrars utbildningsnivå och inkomst har störst påverkansgrad på elevers skolresultat jämfört med utrikesfödd och kön av de undersökta bakgrundsfaktorerna. Detta påvisar vikten av att fokusera även på de två förstnämnda faktorerna vid resursfördelning och strategisk planering på kommunal och regional nivå för att förbättra elevers "livschanser".
- Studiens resultat indikerar att inkomstens påverkan varierar mellan regioner, med särskilt stor påverkansgrad i Örebro län och Karlskoga. Det kan vara viktigt att beakta lokala förutsättningar och "geografisk segregation" för att utveckla verk samma åtgärder som ökar likvärdigheten i utbildningen inom en skolhuvudman/län.
- I rapporten betonas värdet av att även skolläda re och lärare förstår hur elevers hembakgrund på en aggregerad och lokal nivå påverkar skolresultat. Ett fortsatt arbete för egentligen alla verksamma inom skolförvaltningen är att utveckla såväl vetenskapligt grundade kvantitativa som kvalitativa insikter som bidrar till att dagens utbildning och undervisning blir mer kompensatorisk och likvärdig.
- Genomförd studie indikerar att inkomst kan vara en förstärkande faktor för elever med en för övrigt ogynnsam familjebakgrund. Genom att utveckla och använda olika typer av regressionsmodeller går det att ytterligare förstå och prognosticera påverkansgraden för olika bakgrundsfaktorer, inklusive inkomst, för elevers skolresultat.
- En "räknesnurra" baserad på framtagna regressionsmodeller möjliggör för skolhuvudmän att förutse skolresultat baserat på lokala faktorer och elevsammansättning, vilket skulle kunna vara värdefullt för effektiv resursallokering. En utmaning är att säkerställa tillgång till pålitliga och aktuella data för dessa prognoser.

Referenser

Bäckström, P. (2020). *Kamrateffekter i skolundervisning: En ramfaktorteoretisk analys*. [Doktorsavhandling, Jönköping University]. DIVA. <https://hj.diva-portal.org/smash/get/diva2:1484764/FULLTEXT01.pdf>

Engdahl, M. & Liljeberg, L. (2024). *Arbetsmarknadsanknytning och utbildning: Skillnader mellan svensk och utländsk bakgrund*. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering. <https://www.ifau.se/Forskning/Publikationer/Rapporter/2024/arbetsmarknadsanknytning-och-utbildning-skillnader-mellan-svensk-och-utlandsk-bakgrund/>

Harwell, M., Maeda, Y., Bishop, K. & Xie, A. (2017). The Surprisingly Modest Relationship Between SES and Educational Achievement, *The Journal of Experimental Education*, 85:2. 197-214, DOI: 10.1080/00220973.2015.1123668.

Hyresgästföreningen, Majblommans riksförbund, Röda Korset & Rädda barnen (uå). *Barnfamiljers ekonomiska svårigheter 2024: En sammanställning av vår Sifo-undersökning med gemensamma slutsatser och krav på politiska åtgärder för att minska barnfattigdomen*. https://www.raddabarnen.se/globalassets/dokument/rad-kunskap/handbocker/barnfattigdom/barnfamiljers_ekonomiska_svarigheter_sifo2024.pdf.

Jahnke, A. & Hirsh, Å. (2020). *Varför förbättras inte elevresultaten trots alla insatser?*. Ifous. <https://www.ifous.se/wp-content/uploads/2020/02/202001-Ifous-Fokuserar-Frdjupad-nulgesanalys-H.pdf>.

Holmlund, H., Sjögren, A., & Öckert, B. (2020). *Jämlikhet i möjligheter och utfall i den svenska skolan*. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering. <https://www.ifau.se/Forskning/Publikationer/Rapporter/2020/jamlikhet-i-mojligheter-och-utfall-i-den-svenska-skolan/>.

Håkansson, J. & Sundberg, D. (2020). *Utmärkt undervisning: framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning*. Natur och Kultur.

Hällsten, M. & Pfeffer T, F. (2017). *Familjens förmögenhet och barnbarnens skolprestationer*. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering. [Familjens förmögenhet och barnbarnens skolprestationer, IFAU Rapport 2017:3](#)

Karlskoga kommun (uå/a). *Kvalitetsrapport 2023/2024*.

Karlskoga kommun (uå/b). *Kvalitetsrapport 2022/2023*.

Kettunen, A. (uå). *Resursfördelning för ökad likvärdighet. Ett synliggörande av samband av föräldrars utbildningsnivå och hushållens inkomst för elevers gymnasiebehörighet årskurs 9 i Karlskoga kommun, Örebro län och riket*. Karlskoga kommun. [Examinerande paper, SVE22, Skolchefsutbildningen]

Marks, G.N. (2020). Is the relationship between socioeconomic status (SES) and Student Achievement causal? Considering Student and Parent Abilities, *Educational Research and Evaluation*, 26:7–8, 344-367. DOI: 10.1080/13803611.2021.1968442.

McKay, J., & Devlin, M. (2016). 'Low Income doesn't mean stupid and destined for failure': challenging the deficit discourse around students from low SES backgrounds in higher education. *International Journal of Inclusive Education*, 20:4, 347–363. DOI: 10.1080/13603116.2015.1079273.

Riksrevisionen. (2022). *Skolverkets statistikuppdrag: information, uppföljning och utvärdering*.
https://www.riksrevisionen.se/download/18.2008b69c18bd0f6ed3f2fd35/1668433534299/RiR_2023_23%20Skolverkets%20statistikuppdrag.pdf

Schwartz, Anneli. (2010). Att "nollställa bakgrunder" för en effektiv skola. *Utbildning & Demokrati*, 19(1), s.45–62. [Tema: förorten och skolan]

SFS 2010:800. *Skollag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/. Hämtad den 2025-03-11.

Skolinspektionen. (2020). *Resultatskillnader i skolan: Rektorers arbete med att analysera klassresultat och främja goda studieresultat för alla elever*. <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/tkg/2020/resultatskillnader/tkg-resultatskillnader-inom-skolor-slutversion.pdf>.

Skolinspektionen. (2022). *Huvudmännens arbete med att minska och motverka segregationens negativa konsekvenser. Skolinspektionens samlade erfarenheter*. [Regeringsuppdrag].
<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/regeringsrapporter/redovisning-av-regeringsuppdrag/2022/segregationsuppdraget/regeringsuppdrag-erfarenhetsinventering-segregation.pdf>

Skolinspektionen. (2023). *Skolinspektionens årsrapport 2023: Iakttagelser och erfarenheter från året som gått*.
<https://skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/regeringsrapporter/arsrapport/arsrapport-2023/skolinspektionens-arsrapport-2023.pdf>

Skolinspektionen. (2024). *Likvärdig bedömning och betygssättning Regeringsuppdrag om huvudmäns och skolors arbete med likvärdiga bedömningar och betyg 2021–2024*.
<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/regeringsrapporter/redovisning-av-regeringsuppdrag/2024/likvardig-bedomning-och-betygssattning/likvardig-bedomning-och-betygssattning.pdf>.

Skolverket. (2018). *Analys av familjebakgrundens betydelse för skolresultaten och skillnader mellan skolor En kvantitativ studie av utvecklingen över tid i slutet av grundskolan*.
<https://www.skolverket.se/getFile?file=3927>.

Skolverket (2019). *PISA 2018: 15-åringars kunskaper i läsförståelse, matematik och naturvetenskap*.
<https://www.skolverket.se/download/18.75bdbbb116e7434ebf8595/1575624399449/pdf5347.pdf>

Skolverket. (2023a). *PISA 2022: 15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap*.
<https://www.skolverket.se/getFile?file=12177>.

Skolverket. (2023b). *Teknisk bilaga PISA 2022 Urval, genomförande och metod*.
<https://www.skolverket.se/download/18.175fe3db18c476247121/1702034551959/Teknisk%20bilaga%20PISA%202022.pdf>.

Skolverket. (uå). *PISA 2022*. [PDF-presentation].
https://www.skolverket.se/download/18.1cb2e4d718c3d157085a/1701872168014/PISA_PPT_presskonferens.pdf.

Statistiska centralbyrån. (2021). *Elever i årskurs 9 med högutbildade föräldrar presterar bättre*.
https://www.scb.se/contentassets/204d0ef0b76c4f638976de0a1e31ab1e/uf0101_2016i18_ufsambr2101.pdf

Statistiska centralbyrån. (2024). *Inkomstbegrepp i statistiken*.
<https://www.scb.se/contentassets/894d4afa900f4123aece341cd10e59e2/inkomstbegrepp-i-statistiken.pdf>.
[2024-01-19, version 1].

Statistiska centralbyrån. (uå). *Resursfördelningsmodell för fördelning av statsbidrag till huvudmän HT23*.

Sundén, D., & Werin, M. (2016). *Förbättrad Velfärd: Likvärdighet i den svenska skolan*. Svenskt näringsliv.
https://www.svensktnaringsliv.se/bilder_och_dokument/bp6e2s_likvardighet-i-svenska-skolanpdf_1007040.html/Likvrdighet+i+svenska+skolan.pdf.

Yang Hansen, K & Gustafsson, J-E. (2016). Causes of Educational Segregation in Sweden: School Choice or Residential Segregation, *Educational Research and Evaluation*, 22:1-2, 23-44. DOI: 10.1080/13803611.2016.1178589.

Yong Tan, C., Hong X., Gao, L., & Song, Q. (2023). Meta-analytical Insights on School SES effects, *Educational Review*. DOI: 10.1080/00131911.2023.2184329.

Bilagor

Bilaga 1: Relationen socioekonomi och skolresultat – några nedslag.

I lite olika slags analyser av statliga myndigheter framförs att den svenska skolan har blivit allt mindre likvärdig. I Skolverkets rapport från 2018^{xxvi} framkommer utifrån analys av registerdata att föräldrarnas utbildningsnivå ter sig ha fortsatt störst betydelse för elevernas skolresultat. Därefter hemmets ekonomi, vilket enligt Skolverket verkar spela en allt större roll för elevers skolresultat. Mindre betydelse har kön, och minst att vara utrikesfödd^{xxvii}.

En diskussion om likvärdighet sker även utifrån resultat i internationella kunskapstester som PISA^{xxviii}. Den senaste PISA-mätningen från 2022 visar att kunskapsresultaten för de flesta länder, inklusive Sverige, har försämrats sedan 2018. Skolverket lyfter fram att PISA-resultaten för 2022 innebär att elever med en mindre gynnsam socioekonomisk bakgrund presterade sämre, medan elever med en mer gynnsam socioekonomisk bakgrund presterade på samma nivå som tidigare. PISA-analysen visar att det inte finns något samband mellan svenska resultat uppdelade per skola och elevsammansättning^{xxix}. Denna analys kan jämföras med andra analyser som indikerar liknande, att bakgrundens betydelse för skolresultaten inte har ökat i Sverige för elever med mer gynnsam socioekonomisk bakgrund. Däremot verkar den socioekonomiska bakgrunden fått en större negativ betydelse för elever med mindre gynnsam socioekonomisk bakgrund. När det gäller ökade resultatskillnader mellan svenskfödda och utrikesfödda elever behöver detta dock inte tolkas som att skolan är sämre på att möta utrikesfödda elever generellt sett, utan att gruppen i sig är mer heterogen idag än tidigare.^{xxx}

En annan återkommande aspekt rörande försämrad likvärdighet som lyfts upp i olika rapporter och studier är de ökande resultats- och kvalitetsskillnaderna *mellan* skolor, och som kan härledas till resultatet av en ökad skolsegregation. Den innebär att elever med liknande bakgrunder tenderar att gå på samma skolor, vilken har sin grund i en boendesegregation. Skolsegregationen kan ytterligare förstärkas av skolvalet^{xxxi}. Likvärdighet kan också undersökas inom en skola genom att söka efter mönster mellan skolresultat och elevsammansättning på gruppnivå inom skolor, det vill säga mellan klasser inom en skola^{xxxii}.

Något annat som kan förklara skillnader i resultat mellan skolor utifrån elevsammansättning är att skolor med elever från mer gynnsamma familjebakgrunder (av olika anledningar) kan ha bättre resursfördelning, högre lärarkompetens^{xxxiii} samt bättre förmåga att transformera det till god undervisningskvalitet^{xxxiv}. Det går således att kvantitativt undersöka, analysera och förklara skolresultat och skolans likvärdighet på flera olika nivåer och utifrån olika slags bakgrundsfaktorer.

En särskilt intressant infallsvinkel på svensk skolas likvärdighetsproblem för föreliggande studie är vad Skolinspektionen ringar in som "regional segregation":

Under 2023 har Skolinspektionen gjort erfarenheter som knyter an till, och fördjupar, beskrivningen av den bristande likvärdighet som ofta lyfts i skoldebatten. Vi har bland annat sett att hämmande föreställningar knutna till vissa lokala sammanhang är en del av problematiken. En svag utbildningstradition och en låg utbildningsnivå på en ort tenderar till exempel att påverka såväl skolverksamhetens kvalitet som elevernas inställning till skolansträngning. Det är naturligtvis viktigt att alla elever, oavsett bakgrund och var de bor, ges likvärdiga möjligheter till utveckling.^{xxxv}

I ovanstående citat lyfts "en svag utbildningstradition" och "låg utbildningsnivå" fram som delförklaringar för de skillnader i likvärdighet som Skolinspektionen identifierar mellan regioner. Detta kan jämföras med det antagande som ligger till grund för föreliggande studie: att bakgrundsfaktorn

föräldrarnas utbildningsnivå inte sällan användas som en förklaringsmodell till de låga skolresultaten, och underförstått som ett orsakverkansamband utifrån vissa grundantaganden som kan skapa uppgivenhet och skuld som läggs utanför det som skolan kan påverka samt utanför huvudmannens ansvarsområde för skola. Föräldrarnas utbildningsnivå kan associeras med både (o)förmågan att kunna stötta sina barn i sitt skolarbete, och med föräldrars (negativa) attityder till skola och utbildning:

[---] Vanligtvis sammankopplas lägre utbildningsnivå hos föräldrar med högre risk för uteblivet stöd i hemmet gällande elevens studier. Detta riskerar att vara ett alldeles för snävt grepp som inte skapar starkare engagemang hos huvudman och i skolor att förstärka det kompensatoriska uppdraget. Förklaringsmodeller till låga resultat [...] riskerar snarare att cementera bibehållen olikvärdighet i skolans uppdrag. Det blir alltså föräldrar med låg utbildningsnivå som indirekt bär ansvaret för att resultaten hos eleverna inte förändras vilket medför att ansvarsbördan som egentligen vilar på skola och huvudman inte har tagits på tillräckligt allvar. [---].^{xxxvi}

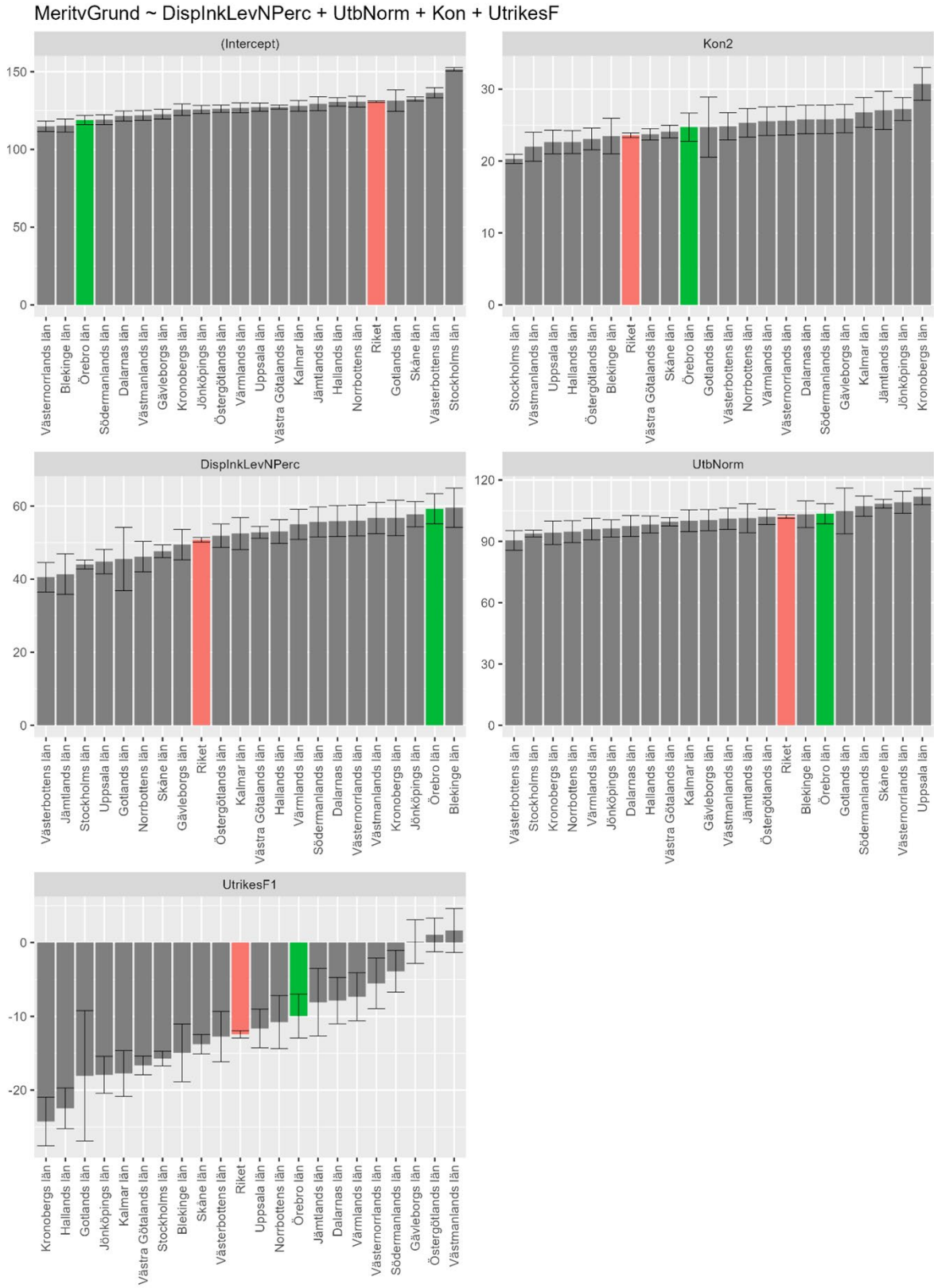
Skolchef Kettunen citerad här ovan adresserar även huvudmannens ansvar att hantera kunskapen om elevernas familjebakgrunder på ett medvetet och strategiskt sätt på aggregerad nivå. Huvudmannens ansvar och möjlighet att arbeta kompensatoriskt är något som också understryks av Skolinspektionen när myndigheten resonerar kring hur skolhuvudmän arbetar för "... att minska och motverka segregationens negativa konsekvenser"^{xxxvii}. Myndigheten konstaterar att det kan finnas flera olika brister och problem inom en skola och hos en skolhuvudman, vilka sammantaget skapar en nedåtgående spiral. Det är då viktigt att fokusera vad som är möjligt att förändra. Detta än att slå fast (ytterligare) om de dåliga förutsättningarna och de utmaningarna som finns. Det behövs analyser och insatser på huvudmannanivå som har ett kompensatoriskt fokus, är tillräckligt specifika och som ger effekt.

Våra iakttagelser från regelbunden kvalitetsgranskning visar att det kompensatoriska arbetet kan stanna upp i olika delar av arbetsprocessen. Huvudmannens bild av verksamheternas förutsättningar och behov är ibland alltför knapphändig, vilket ger negativa avtryck i hela det kompensatoriska arbetet. Skolinspektionen kan också konstatera att de insatser som sätts in ibland är för generella utan ett egentligt kompensatoriskt fokus. Återkommande ser vi också att huvudmän har svårt att ta tillgänglig och insamlad information vidare. Det vill säga att analysera underlagen och utifrån det ta fram träffsäkra insatser som ger effekt".^{xxxviii}

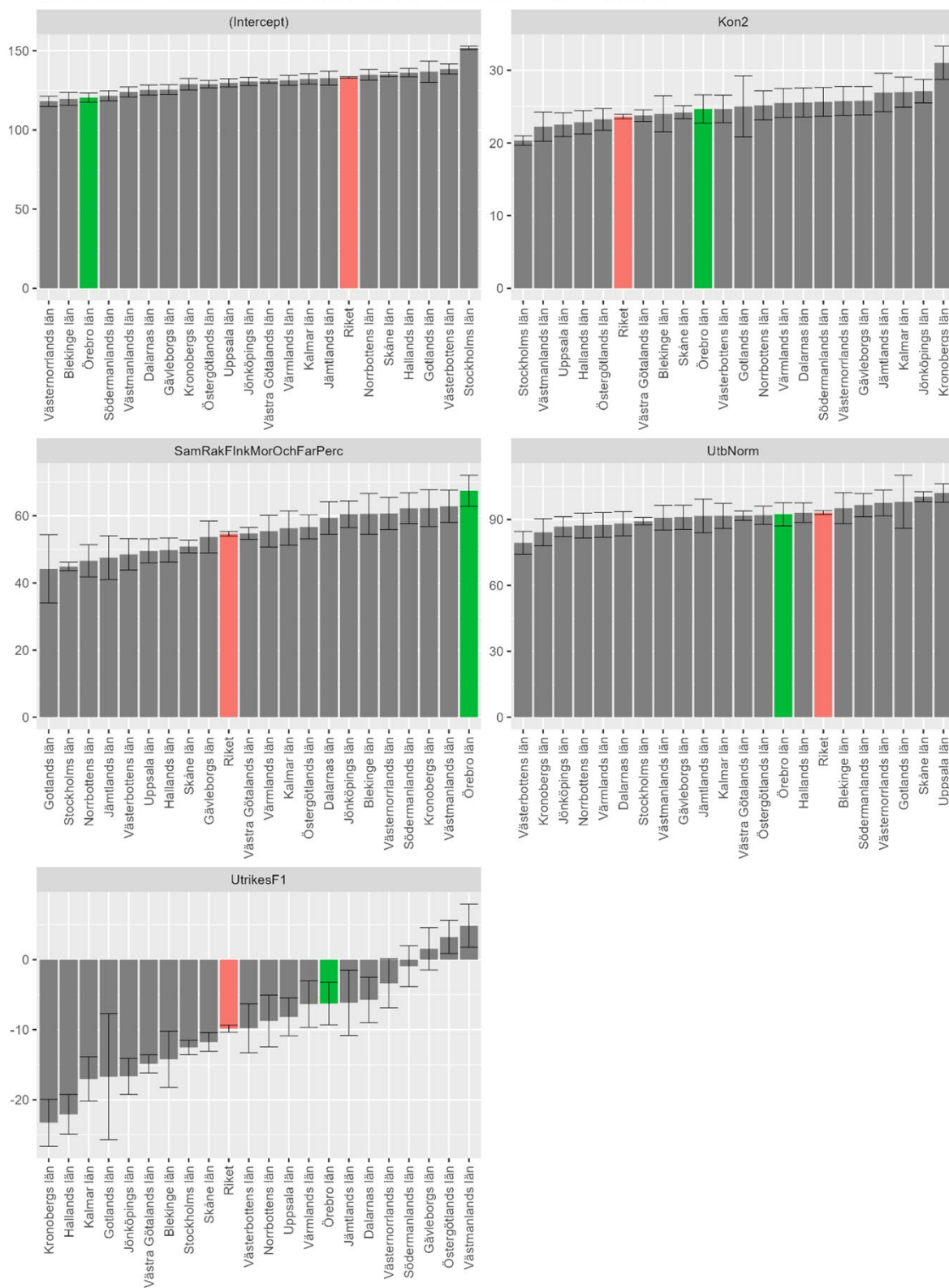
Det vore troligtvis önskvärt hos en skolhuvudman att genomföra den typen av analyser som Skolinspektionen här ovan efterfrågar som både utgår från statistik och kvalitativa studier i, med och av skolpraktiken. Med det sistnämnda kan det handla om att problematisera antaganden som "Vi har dem elever vi har, och därför får vi också de skolresultat som vi får" eller utifrån önskvärda elevideal: "Vår undervisning skulle fungera mycket bättre om vi inte hade haft så många elever med föräldrar med låg utbildningsnivå". För antaganden om vad elevers familjebakgrund innebär kan påverka hur skolor organiserar sig, vilka förväntningar som finns på eleverna, och hur lärare utformar sin undervisning^{xxxix}. Som huvudman skulle det exempelvis kunna påverka eller visa sig i resurstilldelning, principer för resursfördelning, val av kompetensutvecklingsinsatser etcetera. Några förtydliganden om bilaga 2–4

- Diagrammen i bilaga 2–4 är skapade i datorprogrammet R, vilket innebär att även felmarginalen för påverkansgraden anges för respektive geografiskt område och bakgrundsfaktor.
- Det första diagrammet i bilaga 4 visar på den disponibla hushållsinkomstens påverkansgrad på kommunernas meritvärde.
- Det andra diagrammet i bilaga 4 visar på påverkansgraden av föräldrarnas sammanräknande förvärvsinkomst på meritvärdet. För frågor, kontakta rapportens författare.

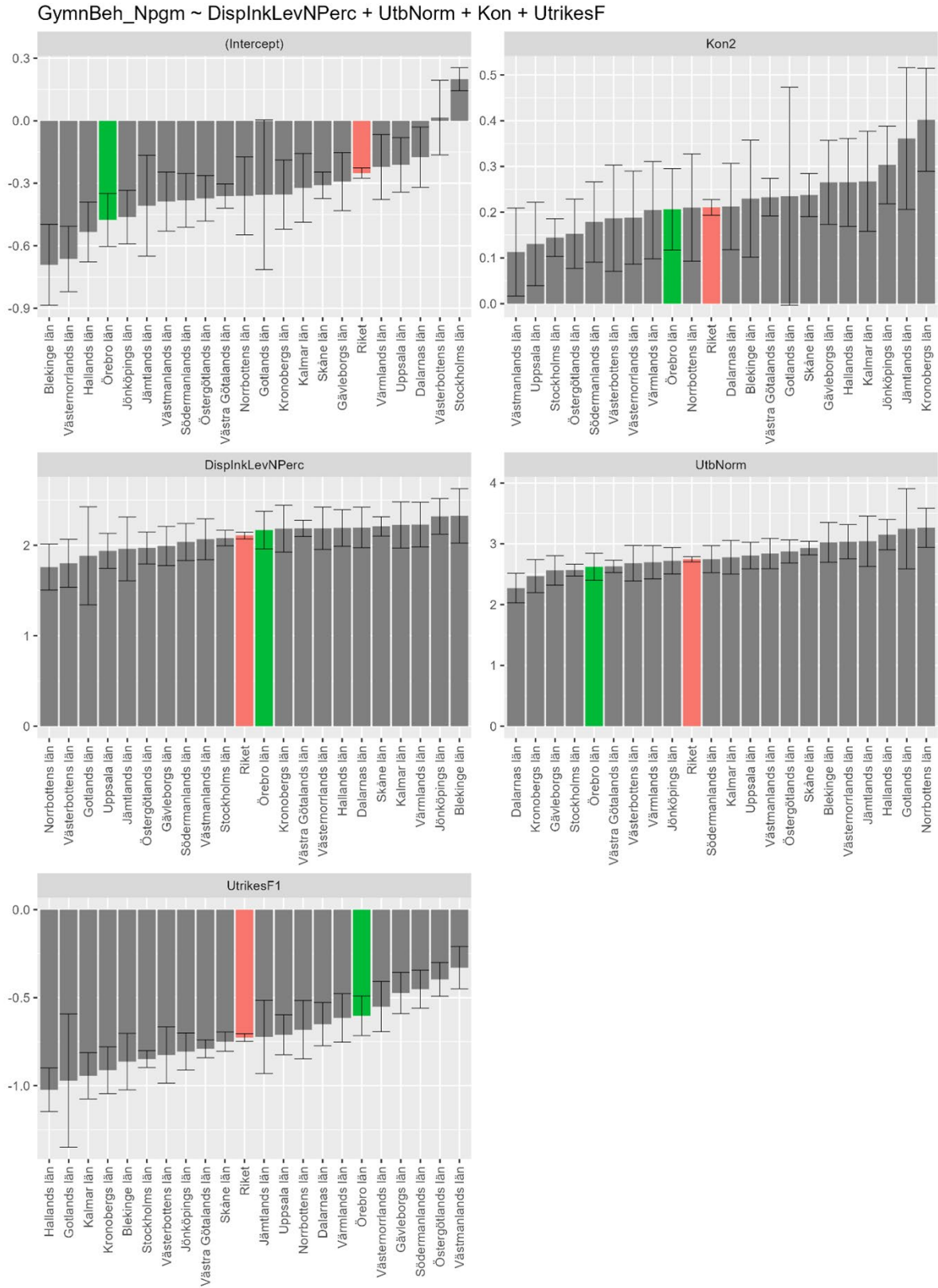
Bilaga 2: Regressionsanalyser mellan län i Sverige (meritvärde)

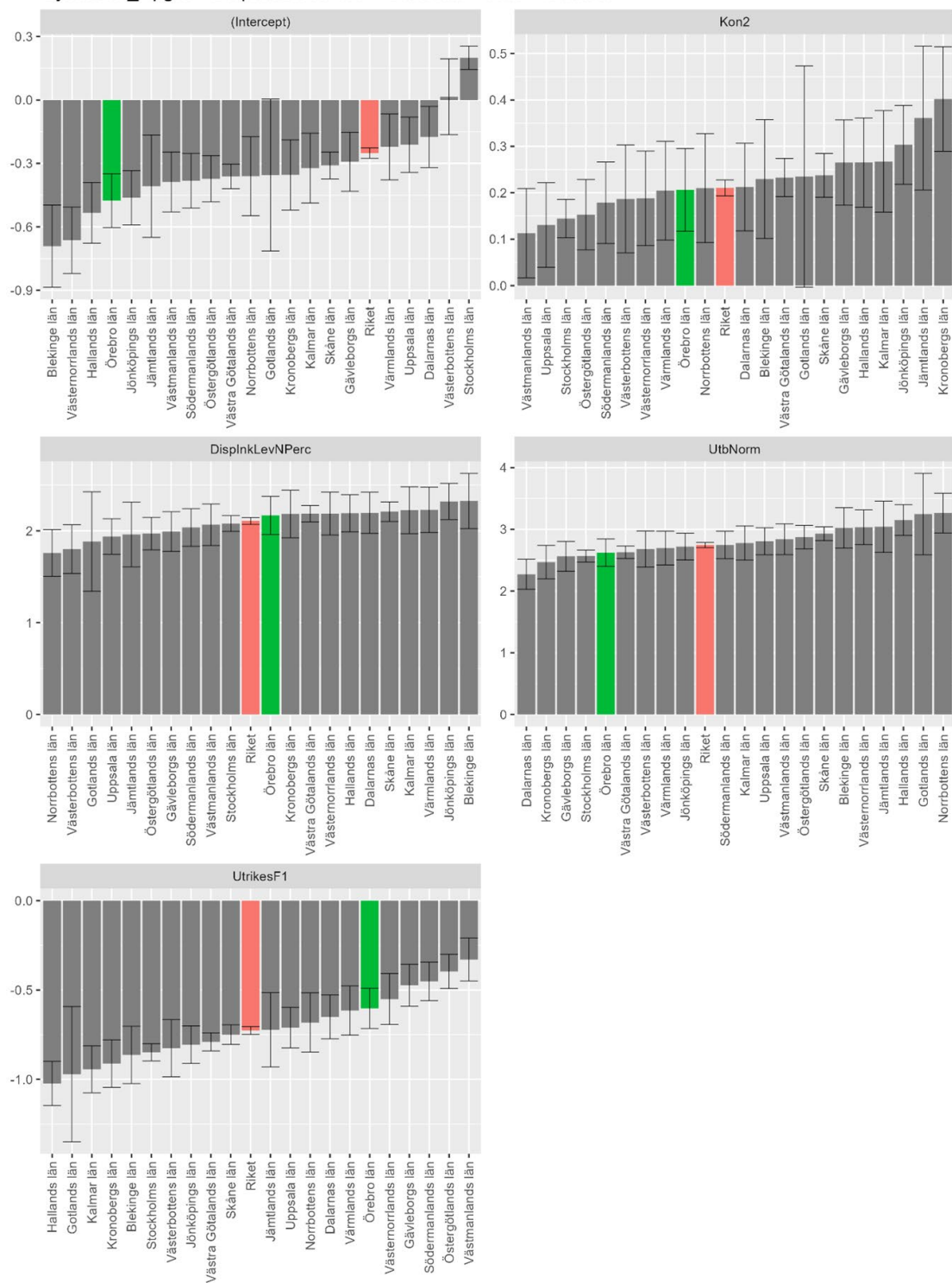
MeritvGrund ~ SamRakFlnkMorOchFarPerc + UtbNorm + Kon + UtrikesF

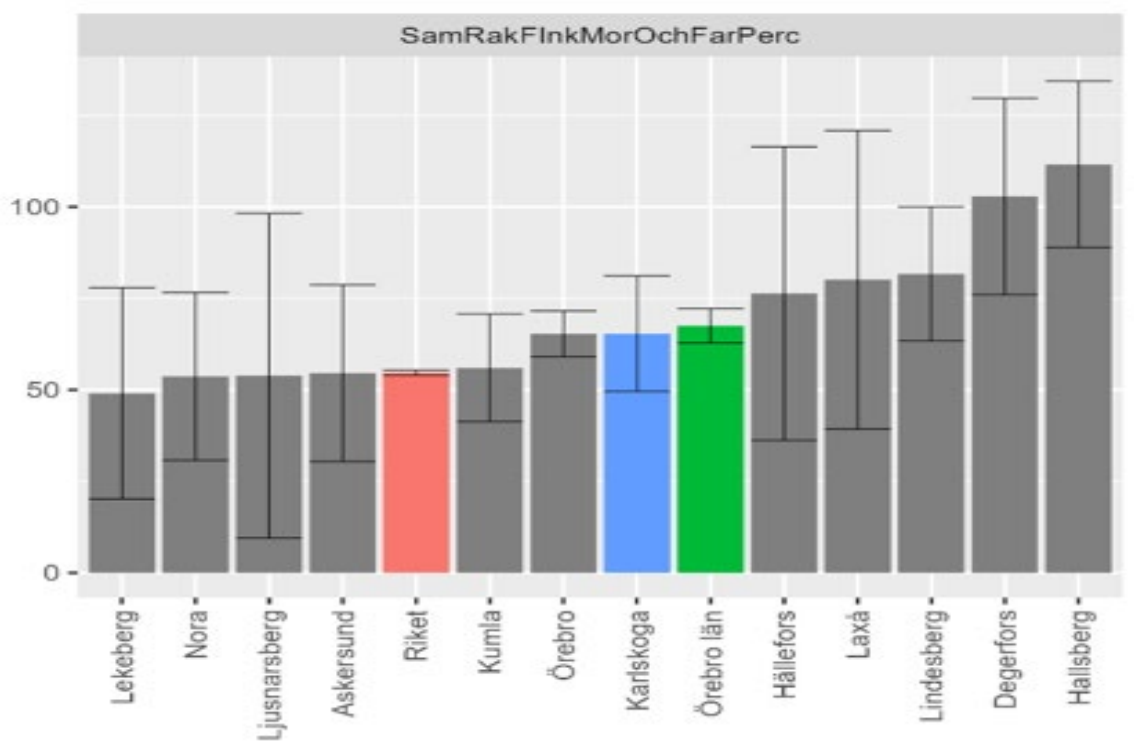
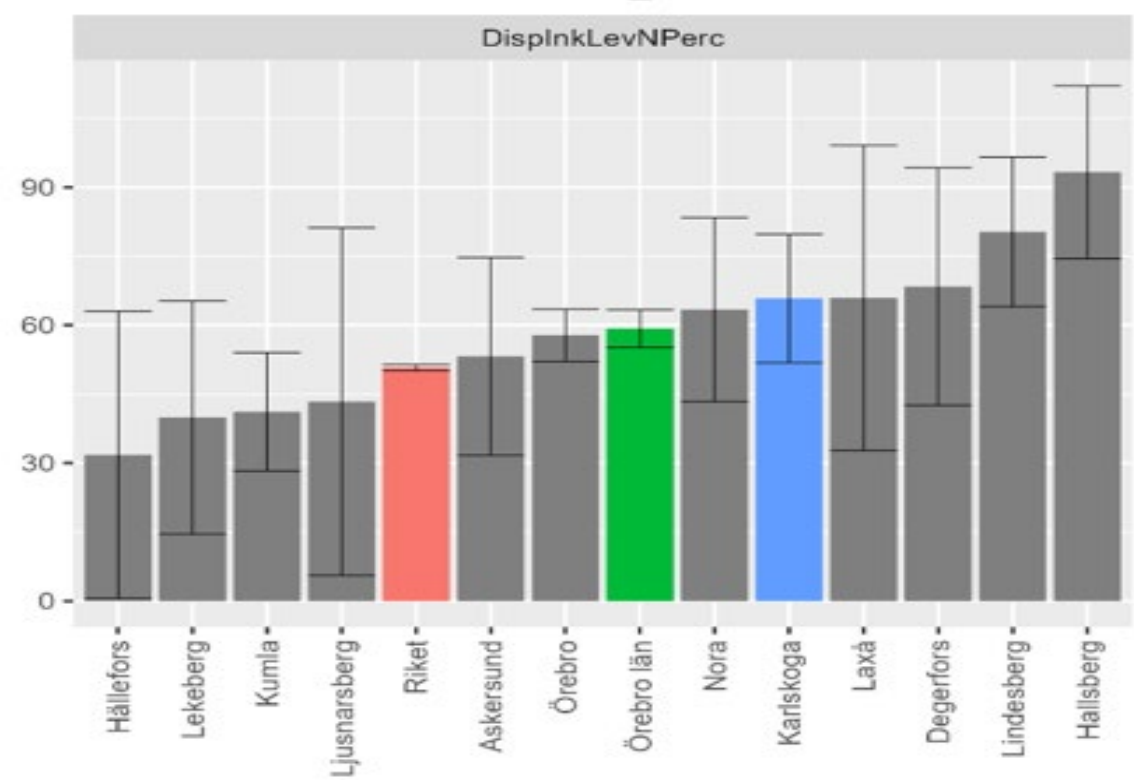
Bilaga 3: Regressionsanalyser mellan län i Sverige (gymnasiebehörighet)

GymnBeh_Npgm ~ DisplnkLevNperc + UtbNorm + Kon + UtrikesF

Bilaga 4: Jämförelse mellan kommuner inom Örebro län

ⁱ Rapportens författare har under skrivandet använt ChatGPT playground respektive co-Pilot. Verktögen har använts för att få återkoppling och förslag på våra egenskrivna texter i förhållande till studiens syfte och forskningsfrågor, med liknande funktion som en "kritisk vän". Verktögen har även använts för att strukturera och förbättra texten i rapportens i senare skede. ChatGPT har genererat förslag som rapportens författare bearbetat och anpassat för att passa rapporten kontext. Ingen text i rapporten har således genererats automatiskt och använts rakt av i rapporten.

ⁱⁱ Se särskilt skollagens skrivningar om att främja alla elevers utveckling och lärande respektive kompensatoriska åtgärder (SFS 2010:800, 1 kap. 4 §), om möjlighet att nå så långt hen kan (ibid, 3 kap. 3 §) samt om statens förväntan på skolhuvudmän och hemkommuner (ibid, 2 kap. 8 §). Se även 1 kap. 8§-9§ samt 2 kap. 8b§ förskrivningar som kan härledas till likvärdighet. Det är dock värt att notera att det kan finnas lite olika uttolkningar av och betoning på vad likvärdighet ska inrymma, om likvärdigheten har försämrats eller ej samt hur mycket som ska kompenseras för. Exempelvis i en rapport från Svenskt Näringsliv från 2016 beskrivs likvärdig skola i fyra betydelser (Sundén & Werin, 2016, s.2). Utifrån denna hållning ses det som rimligt, eller kanske snarare ett faktum, att alla elever inte har samma socioekonomiska förutsättningar och därvid inte kommer uppnå samma resultat. En följaktig fråga kan då vara vad "strävan" som formuleras i skollagen ska innebära och vad som ska anses som tillräckligt avseende: "En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen" (SFS 2010:800, 1 kap. §4).

ⁱⁱⁱ Om relationen utbildning och hälsa finns en del forskning och studier. På Region Örebro läns webb ligger en del rapporter som kan vara en väg in i att ta sig an detta fält, se <https://utveckling.regionorebrolan.se/sv/dokument/rapporter/?E-96573=96573#accordion-block-96573>.

^{iv} Se <https://utveckling.regionorebrolan.se/sv/dokument/rapporter/?E-96573=96573#accordion-block-96573>.

^v Det genomsnittliga betyget för Karlskoga kommuns elevgrupper i årskurs 9 generellt sett över tid har varit lägre än jämförbara kommuner alternativt i jämfört med det värde som skolan borde uppnå sett till sina socioekonomiska förutsättningar Karlskoga (Se skolverket.se respektive kolada.se). Sedan en tid ingår en redovisning av grundskolornas socioekonomiska index i förhållande till deras faktiska resultatutfall i den årliga kvalitetsrapporten för skolan (Karlskoga kommun, uå/a; Karlskoga kommun, uå/b). Utdrag från tidigare arbetsmaterial för föreliggande rapport är omarbetade och används i skolförvaltningens Kvalitetsrapport 2023/24 (Karlskoga kommun, uå/b, s. 8–13).

^{vi} För en vidare och mer fördjupad redogörelse om vad som leder fram till syfte och frågor, se *Bilaga 1 Sambandet socioekonomi och skolresultat – några nedslag*.

^{vii} Att avgränsa den ekonomiska familjebakgrunden till inkomst är inte på något vis självklart. Exempelvis finns resultat som påvisar ett samband mellan betyg i årskurs nio och familjeförmögenhet i bemärkelsen föräldrar respektive mor- och farföräldrar (Hällsten & Pfeffer, 2017).

^{viii} Kontakta rapportens författare om du önskar mer detaljerad information om studiens metod, genomförande eller metodologiska överväganden. En hel del förarbete av utforskande karaktär har föregått studien, däribland om "inkomst", val av socioekonomiska variabler, socioekonomiska index, tvillingskolor etc. En viktig samtalspart i det inledande skedet har Daniel Lundmark, Örebro kommun varit. Förutom den kunskap som finns på analysenheten på Region Örebro län har även rapporter som (Skolverket, 2018) och (Riksrevisionen 2022) samt sökningar på Statistiska centralbyråns [SCB] webb varit särskilt viktiga för de ställningstaganden som tagits kring metodval och operationalisering.

^{ix} Vid tidpunkten för studiens genomförande var registerdata för 2021 det senaste året som var tillgängligt.

^x Att reducera migrationsbakgrund till endast utrikes född eller inte gjordes i första hand för att undvika att få för små elevgrupper. Att till exempel ha en indelning i stil med nyanländ, utrikes född men inte nyanländ, utländsk bakgrund men född i Sverige samt född i Sverige kan leda till att det på kommunnivå blir väldigt få eller inga elever i vissa av grupperna. Därvid kan inte sekretessgränsen uppnås och dessa gruppers resultat kommer ej med i det presenterade resultatet och analyserna.

^{xi} Att tolka utbildningsnivå-variabeln som en kontinuerlig variabel i inte självklart men det visade sig fungera i det här fallet, se även Skolverket (2018) där liknande slutsats drogs.

^{xii} Inkomsten är omräknad till 2021 års nivå med hjälp av KPI (konsumentprisindex). Med förvärvsinkomst avses inkomsten före skatt. Om olika slags inkomstbegrepp, se exempelvis SCB (2024).

^{xiii} Eventuella avvikelser från riks-decilen uppmärksammas i rapportens resultatdel när det är relevant för analysen.

^{xiv} Med risk för att vara för övertydlig: det innebär att när termen ”påverkar” används i denna rapport då avser det vad denna studie valt ut för samband som ska undersökas, där en variabel valts ut som den påverkande variabeln.

^{xv} Kontakta rapportens författare vid frågor.

^{xvi} Grundläggande gymnasiebehörighet innebär att en elev är godkänd (minst betyget E) i skolämnena engelska, matematik och svenska samt godkänd i minst fem andra ämnen. Det lägsta meritvärdet som krävs är då 80 meritpoäng. Med meritvärde avses antal meritpoäng som en elev får när sina ämnesbetyg har räknats ihop. Utifrån den registerdata som använts är den maximala meritpoängen 320 poäng. Olika termer som används har förkortats för att göra resultatdelen så lättläst som möjligt. Exempelvis skrivs det inte ut att det är de genomsnittliga måtten som avses, utan enbart ”meritvärdet”. Grundläggande gymnasiebehörighet benämns gymnasiebehörighet. De olika inkomstvariablerna har också förkortats, så pass att man som läsare ska kunna särskilja dem från varandra. Betygsnivåernas meritpoäng: F=0, E=10, D=12,5, C=15, B=17,5, A=20. Beräkningen är gjord på 16 betyg, det vill säga 320 poäng är det maximala meritvärdet som en elev kan nå. På gruppnivå (Karlskoga kommun, Län, Riket) avses det genomsnittliga meritvärdet för eleverna i denna gruppering.

^{xvii} Kontakta rapportens författare för mer information om antal respektive hur stor andel av Karlskogas elever som ingår i varje ”riks-decil”.

^{xviii} Mönstret för Karlskoga är inte kontinuerligt uppåtgående med stigande inkomst. Även om det finns små avvikelser vid decil 7 och 9 för Karlskoga, är dessa skillnader inte tillräckligt stora för att säga att det inte finns en positiv samvariation mellan meritvärde och inkomst. Här bör läsare även ha i åtanke att Karlskoga, Länet och Riket har olika storlek på sina elevunderlag. Ju mindre elevunderlag desto mer framträdande blir varje ”hack” i grafen.

^{xix} Kontakta rapportens författare för mer information andelen personer för respektive utbildningsnivå.

^{xx} Kontakta rapportens författare för mer information.

^{xxi} Riksrevisionen (2022) och Statistiska centralbyråns (ua) rapporter har tillsammans med genomfört arbete genererat flera frågor och funderingar kring hur påverkansgraden av olika bakgrundsfaktorer i nästa steg ”översätts” till en faktisk resurstilldelning eller resursomfördelning. Hur kan en ta reda på att just de extra resurserna ger effekt? Hur kan en regressionsmodell se ut där skolresurser också finns med som en faktor?

^{xxii} Uttrycket att ”nollställa bakgrund” är hämtad från Schwartz (2010).

^{xxiii} SFS (2010:800, 1 kap. §5)

^{xxiv} För mer information om ”räknesnurran”, kontakta rapportens författare. Den framtagna ”räknesnurran” är inte tillräckligt kommunikativ så att den finns länkad till i denna rapport.

^{xxv} Även andra prognoser skulle kunna vara intressanta och relevanta att jämföra med för att få en så bra kalibrering som möjligt, exempelvis med den prognosmodell som finns för statsbidraget för stärkt kunskapsutveckling och likvärdighet (se SCB, uå).

^{xxvi} Skolverket (2018) är en nyckelreferens för den genomförda studie som presenteras i föreliggande rapport. Det finns också flera vetenskapliga studier över tid som undersöker mellan socioekonomisk bakgrund (SES) och skolresultat sett till skillnader mellan skolor, mellan olika SES-bakgrunder, betydelsen av kamrateffekter, föräldrars involvering osv. Skolans likvärdighet är således inte någon avgränsad nationell fråga, vilket olika internationella studier om sambandet socioekonomi och skolors framgång alternativt elevprestationer vittnar om. För denna genomförda studie har sökning även efter relevanta vetenskapliga studier gjorts. Sökningen av tidigare forskning har inte genomförts på ett sådant systematiskt och uttömmande sätt att det går att göra en inplacering av genomförd studie i ett eller flera forskningsfält. Ett antal artiklar har inspirerat och förstärkt de vägval som gjorts i studien samt kommer bli användbara i nästa steg (Harwell, Maeda, Bishop & Aolin, 2017; Marks 2020; McKay & Devlin 2016; Yang Hansen & Gustafsson, 2016; Young Tan, Lyu & Peng, 2020).

^{xxvii} Skolverket (2018). Om bakgrundsfaktorer och likvärdighet se exempelvis SCB (2021) och Skolverkets rapporter av PISA-mätningen från 2018 respektive 2022 (Skolverket, 2019; Skolverket, 2023a). I denna rapport är inte ambitionen att problematisera olika uttolkningar av likvärdighet, PISA:s problem med validitet och så vidare. Avsikten är snarare att

göra en inramning av det som föreliggande studie ska undersöka genom att några nedslag i hur myndigheter som skolhuvudmän har att förhålla sig beskriver och hanterar likvärdighetsproblemet.

^{xxviii} Notera dock att det finns en skillnad i data, mellan att göra statistiska analyser med grund i registerdata om individers bakgrund och prestationer, som Skolverket (2018) och för PISA-mätningen där bakgrundsdata hämtas in på lite olika sätt, däribland genom självskattningar som elever och föräldrar gör av sin bakgrund (se Skolverket, 2023b).

^{xxix} Se exempelvis Skolverkets presentation vid presskonferensen (Skolverket uå). Skolverket har även en hemsida specifikt om PISA: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/internationella-jamforande-studier-pa-utbildningsområdet/pisa-internationell-studie-om-15-aringars-kunskaper-i-matematik-naturvetenskap-och-lasforstaelse#h-ForsamratresultatPISA2022>. Mellan raderna går det att förstå att den svarar på tidigare kritik från bland annat forskarhåll, såsom om urval, relevansen av PISA-mätning och så vidare. Tidigare resultat och analyser av PISA-mätningarna internationellt går att finna på OECD:s hemsida: <https://www.oecd.org/en/about/programmes/pisa.html>.

^{xxx} Se Holmgren, Sjögren & Öckert (2020). I en annan rapport från Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk värdering [IFAU] från 2024 synliggörs exempelvis skillnader i inkomst i förhållande till vilken "ursprungsregion" personer 20–64 år kommer ifrån (Engdahl & Liljeberg, 2024).

^{xxxi} Se Holmgren et.al. (2020).

^{xxxii} Skolinspektionen (2020).

^{xxxiii} Att framgångsrika skolor och framgångsrik undervisning kännetecknas av yrkesskickliga lärare är påvisat i flertalet studier, så även de så kallade kamrateffekterna på skolresultat I Skolsverige har nog ingen undgått publikationer som Håkansson & Sundberg (2020). En intressant avhandling från 2020 är Bäckström (2020) som argumenterar för hur lärares undervisning påverkas av både elevsammansättningen och de förkunskaper som finns i en klass. En kontenta från denna avhandling är att en skicklig lärare inte kan kompensera hur mycket som helst på individ- och klassnivå i kraft av att vara en skicklig lärare. Detta motsäger dock inte betydelsen av skickliga lärare. Bäckström (2020) bidrar med att problematisera och fördjupa hur olika faktorer samspelar med varandra, skolans ramfaktorer och lärares undervisning.

^{xxxiv} Holmgren et.al. (2020). Likvärdighet används också av skolmyndigheter i betydelsen likvärdig bedömning och att ge rättvisande betyg, se Skolinspektionen (2020) respektive Skolinspektionen (2024). Skolinspektionen (2024) riktar bland annat kritik mot att för lite hänsyn tas till det nationella provresultatet i förhållande till det betyg som ges. Att anlägga ett socioekonomiskt raster även på förhållandet mellan nationella provresultat och betyg skulle också vara intressant. Är det exempelvis elever från en viss socioekonomisk bakgrund som missgynnas eller gynnas av en differens mellan elevernas nationella provresultat och det betyg som de får.

^{xxxv} Citerat från Skolinspektionen (2023, s.12).

^{xxxvi} Citerat från Kettunen (uå, s.5).

^{xxxvii} Se rapporttiteln för Skolinspektionen (2022).

^{xxxviii} Citerat från Skolinspektionen (2022, s. 5–6).

^{xxxix} En lättläst och läsvärd publikation i föreliggande rapportsammanhang är Ifous rapport Varför förbättras inte resultaten trots alla insatser? som bland annat beskriver och analyserar skolors utsagor om sina faktiska elever och de elever man önskar att man hade, (Jahnke & Hirsh, 2020).

